

Minun, sinun vai keisarin maa?

Oikeudellinen tieto Venäjän keisarikunnan maanmittauslainsäädännöstä valtion
hallinnollisjuridisessa järjestelmässä 1900-luvun alussa

Tuukka Heikkinen

Pro gradu -tutkielma

Historian ja arkeologian tutkinto-ohjelma, yleinen historia

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Huhtikuu 2024

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä

Pro gradu -tutkielma

Historian ja arkeologian tutkinto-ohjelma, yleinen historia

Tuukka Heikkinen

Minun, sinun vai keisarin maa? Oikeudellinen tieto Venäjän keisarikunnan maanmittauslainsäädännöstä valtion hallinnollisjuridisessa järjestelmässä 1900-luvun alussa

Sivumäärät: 62 sivua

Tässä tutkielmassa tarkasteltiin Venäjän keisarikunnan maanmittauslainsäädännön representaatiota hallinnollisjuridisessa järjestelmässä. Tarkastelu rajattiin 1900-luvun alkuun. Alkuperäisaineisto koostui 1910-luvulla tehdystä lakikokoelmasta, johon oli kerätty olennainen maanmittauslainsäädäntö. Lakikokoelma sisälsi lakiartikloja, niihin lisättyjä muistiinpanoja ja lopussa liitteitä. Tutkielman aiheena oli täten myös Venäjän maanmittaushallinnon eri tasoisten organisaatioiden ja keisarikunnan oikeudellisen ratkaisemisen instituutioiden välisien yhteyksien selvittäminen hallintohistoriallisesta näkökulmasta. Instituutioiden esittely toimitettiin kontekstualisoivasti.

Tutkielman teoreettinen kehys muodostettiin Mario Bungen systemistisestä menetelmästä, jota sisällönanalyysi metodina tuki. Modernisaatio oli 1900-luvulla vaikuttava ilmiö, joka jatkui tuolloin keisarikunnassa. Maanmittauslainsäädännöstä kävi ilmi, että maanmittaushallinnon virkamiehien tehtäviin sisältyi mittausta-, rajanveto- ja osittamistehtävien lisäksi myös oikeudellisen ratkaisemisen tehtävä maanmittausta koskevissa oikeustapauksissa. Instituutioiden väliset yhteydet olivat vuorovaikutuksellisia. Koko tähän systeemiin vaikutti myös vuoden 1906 perustuslaki, kun se asetettiin voimaan. Havaintona todettiin, että maanmittarit olivat osa byrokraattista virkakuntaa, vaikka he olivat myös koulutettuja asiantuntijoita.

Keskeinen havainto oli, että keisarikunnan maanmittauslainsäädäntö oli hyvin fragmentaarista. Monet sosiaaliryhmät ja alueelliset erot toivat hallinnollisjuridiseen systeemiin omia piirteitään poikkeuksineen. Systeemi kulminoitui aina lopulta itsevaltaiseen keisariin, jonka autokraattista valta-asemaa lainsäädäntö järjesti ja hallintojärjestelmä tuki. Silti modernisaation piirteinä tekninen osaaminen kasvoi, joka ilmeni lainsäädännön muuttuneissa osaamisvaatimuksissa.

Avainsanat: Maanmittaus, maanmittaustoimitus, maanmittaushallinto, oikeushallinto, lainsäädäntö, hallintohistoria, Venäjä, venäjän kieli

Sisällys

1	Johdanto	4
1.1	Alkuperäisaineistojen esittely ja tutkimuskysymykset.....	4
1.2	Aikaisempi tutkimus ja metodit.....	8
1.3	Käsitteet ja tutkimuksen rakenne.....	12
2	Lain mukaan mitattu maa systemaattisessa prosessissa	15
2.1	Maanmittauksen ja oikeudellisen tiedon kehityskulku hallinnossa.....	15
2.1.1	Oikeudellisen tiedon määrittely	20
2.2	Maanmittareiden koulutus ja virkasuhteet 1900-luvulla	27
2.3	Valtionhallinnon järjestämä esitys käytännön maanmittausprosessista	33
3	Oikeudellinen tieto kansalaisoikeuksien osalta maanmittauslaitoksessa..	39
3.1	Kansalaisoikeudet ja maanmittauslait perustuslain paineessa	39
3.2	Vuoden 1906 perustuslaki oikeudellisen tiedon muuttujana	44
3.3	Julkisen toimivallan arviointi hallintohistoriallisesta näkökulmasta	47
4	Loppuluku	52
	Lähteet	57

1 Johdanto

1.1 Alkuperäisaineistojen esittely ja tutkimuskysymykset

Tutkin Venäjän keisarikunnan maanmittausta hallintohistoriallisesta perspektiivistä. Aihepiiriini kuuluu hallinnolliset instituutiot. Tutkimukseeni peruuttamattomasti sidoksissa oleva spesialisti, maanmittari, on seurausta laajoista kehityskaarista, joka on havaittavissa modernisaationa Venäjän keisarikunnassa, mikä taas näkyi muun muassa työnjaon erikoistumisena monisuhteisessa maailmassa. Kun tutkimukseni laajana teemana toimii modernisaatio, tutkin maanmittausta valtiollisena toimintana, jolla oli keisarikunnassa jo oma historiansa. Tarkennan modernisaation käsitettä tutkielmassani, mutta totean jo nyt tämän käsitteen summaavan merkitykseensä teollistumisesta johtuvien sekä sosiaalisten että taloudellisten muutoksien nopeutta.¹

Maanmittarin työn luonnetta voi kuvata kahdella termillä. Yhtäältä maanmittari oli spesialisti eli asiantuntija. Määritän specialistin olevan merkitykseltään henkilö, joka on tietoon pohjautuvan asiantuntemuksensa avulla saavuttanut asemansa aiemman palveluksen myötä virkakunnassa tai oppilaitoksessa. Toisaalta maanmittarista voi käyttää myös byrokraatin termiä, sillä kuvailen maanmittausprosessiin osallistuneita työntekijöitä, jotka olivat valtion virkamiehiä. Tarkoitan byrokraatin termillä henkilöä, joka on inhimillinen osa virkajärjestelmää.² Toinen määritelmä virkamiehelle, joka luo samankaltaisen miellelyhtymän kuin byrokraatti, on *tšinovnik*³.

Koska tutkin valitsemani ilmiön, eli maanmittauksen hallintohistorian, erityisyyttä, laadullinen tutkimukseni tarvitsee tuekseen selkeät ohjenuorat.

- 1) Mitä maanmittauslainsäädäntö representoi Venäjän keisarikunnassa 1900-luvulla, jolloin keisarikunnan modernisaatio jatkui, hallintohistorian systemistisestä näkökulmasta?
- 2) Mitkä valtionhallinnon instituutiot vaikuttivat interaktiollaan virkakunnan kanssa maanmittauslainsäädännön oikeudellisen tiedon systemaattiseen välittämiseen

---

¹ Kangaspuro & Smith 2006, 21.

² Hallintohistoriakomitea 1996, 90–91.

³ *Чинovníк* (Kursiivi lisätty). Tämä termi johtaa ensisijaisen sisältönsä sanasta *tšin*, joka tarkoittaa virka-arvoa venäjäksi.

tutkielmani maantieteellisessä ja ajallisessa kontekstissa aiemman hallintohistoriallisen tutkimuksen mukaan?

- 3) Millaista oikeudellista tietoa tuotettiin maanmittauslainsäädännöstä Venäjän keisarikunnassa 1900-luvulla hallintohistoriallisesta näkökulmasta?

Nämä kysymykset ovat tärkeitä, koska Venäjän keisarikunnan sekä fyysinen että inhimillinen laajuus on ollut niin suurta, että oikeudellisen tiedon selvittäminen maanmittauksen toimialan piirissä olleesta hallintohistoriasta tuottaa uutta näkökulmaa yhteiskunnan järjestämiseen. Fyysinen laajuus on konkreettisesti esimerkiksi valtion maantieteellistä laajuutta, kun taas inhimillinen laajuus on muun muassa monien sosiaalisten ryhmien tunnistamista valtion koko väestöstä. Nämä molemmat esimerkit nousevat esiin alkuperäisaineistostani. Näin ollen hallintohistorian systemistinen näkökulma muodostuu tutkimukselleni kriittiseksi kanavaksi tutkia, kuinka modernisaation paineet vaikuttivat venäläisen maanmittauksen representaatioon. Rajaan tutkimukseni ajallisesti 1800- ja 1900-lukujen vaihteeseen. Systemistisen vaikutuksen käyttöönotto sisällönanalyysin keinoin toimii parhaiten tutkimuksessani, sillä en lähesty tutkimuskysymyksiäni pelkästään holistisella tutkimusstrategialla, vaan painotan sekä valtionhallinnon instituutioiden keskinäistä interaktiota että modernisaation ja autokratian välistä jännitteistä mekanismeita. Tarkennan valitsemaani metodia, sisällönanalyysiä, seuraavassa alaluvussa.

Oikeudellisen tiedon luonteella, jota tutkin, tarkoitan pääasiallisesti oikeusnormeja. Oikeusnormi on oikeushenkilöiden ja ihmisten toimintaan liittyvä oikeusjärjestykseen kuuluva periaate. Määrittelen oikeusnormin käsitteen ja oikeudellisen tiedon sekä tarkemmin että laajemmin käsittelylukuni alaluvussa. Erityisiä määrittelyn kohteita ovat oikeudellinen tieto, sekä julkisessa piirissä esiintyneet institutionaaliset, organisaatiopohjaiset toimijat yhteiskunnassa. Määrittelen silti jo johdannossani tiedon käsitteen asiaksi, joka noudattaa kolmen ehdon täyttymistä, jolloin se on tietoa. Ensinnäkin on oltava uskomus, joka vastaa todellisuutta ja uskomuksen on perustuttava hyvin perusteisiin. Näin ollen tulen liittäneeksi uskomukseen, psykologisessa tilassa olevaan kognitiiviseen ajatussisältöön, kaksi ehtoa. Vastaavuus todellisuuteen tarkoittaa vaatimusta siitä, että uskomus on tosi. Viimeinen vaatimus koskee tiedon varmentamista, joka poistaa arvauksen määrittelemisen tiedoksi.⁴ Oikeudellinen tieto on tällöin myös modernin oikeustieteen perusta.

---

⁴ Wikforss 30, 2017.

Tiedonhistoria nousee hieman esiin tutkimuksessani, sillä tämä kyseinen tutkimusala toimii tutkimukseni lähipiirinä organisatorisesti ajateltuna. Vaikka pelkästään tiedon nostaminen tutkimustyön kohteeksi ei tee tiedonhistoriasta kategorisesti erillistä muista tietoon suuntautuneista tutkimusaloista, on merkittävää, että mahdollisuus tutkia tiedontuottajien välisiä hierarkioita ja tiedon tuottamisen tapoja saavuttaa oman asemansa. Näin ollen uuden käsitteistön kehittäminen tiedonhistoriassa edistää laajempaa vuorovaikutusta muiden tietoon suuntautuneiden tutkimusalojen kanssa.⁵ Fokukseni on silti hallintohistoriassa.

Keskityn pääasiallisesti yhteen alkuperäisaineistoon ja kahteen merkittävään aikalaiskirjallisuuden lähteeseen, jotka ovat samasta ajallisesta ja yhteiskunnallisesta kontekstista kuin alkuperäisaineistoni, tutkimuksessani. Alkuperäisaineistoni on *Venäjän keisarikunnan kaikki lait. Kymmenes kirja, toinen osa. Maanmittauksen kaikki lait, muistiinpanoilla ja viitteillä myöhempään lainsäädäntöön ja sisällysluetteloon*⁶, jonka on tuottanut venäläinen kirjajyhdistys nimeltään *valtiomies*⁷. Tämän alkuperäisaineiston vuosiluku ei ole minulla tarkkaan tiedossa, mutta sijoitan alkuperäisaineiston julkaisuajankohdan 1910-luvun alkupuolelle. Ensinnäkin artiklan 197 toisessa muistiinpanossa kerrotaan, kuinka vuonna 1894 valtionomaisuuden ministeriö nimettiin uudelleen maanviljelyksen ja valtionomaisuuden ministeriöksi, kunnes sen nimeä muutettiin taas vuonna 1906. Tällä kertaa uusi nimi oli maanhoidon ja maanviljelyksen päävirasto.⁸ Tämä yksityiskohta antaa minulle enemmän todistusvoimaa asettaa alkuperäisaineistoni julkaisuhetki vuosien 1911–1915 välille.

Muodostan arvioni jo edellä mainittuun huomioon vuodesta 1911 ja seuraavaan huomiooni. Suuren venäläisen ensyklopedian mukaan päävirasto palautettiin takaisin ministeriön tasoiseksi vuonna 1915.⁹ Alkuperäisaineistossa puhutaan lähinnä päävirastosta, vaikka ministeriön ja ministerin termit esiintyvät ajoittain. Silti näissä esiintymissä lakikokoelmassa on kyse lähinnä vanhemmista lainkohdista, joissa on sisäinen viittaus artiklaan 128 ja sen muistiinpanoihin. Olen päätenyt tähän päätelmään, koska kaikista varhaisimmat lakimuutoksiin viittaavat maininnat on liitetty alkuperäisaineistossani vuoteen 1908.

---

⁵ Myllyntausta, Mäkilä, Skurnik & Virmajoki 2023, 24.

⁶ *Свод законов Российской Империи, Том десяти, часть второй. Свод законов межевание с примечаниями и ссылками на позднейшие узаконения и оглавлением.* (Kursiivi lisätty).

⁷ Ven. *Деятель.* (Kursiivi lisätty).

⁸ Dejatel 1910-luku, 42.

⁹ Suuri venäläinen ensyklopedia: https://old.bigenc.ru/domestic_history/text/2215583. [Haettu 29.3.2024].

Kirjayhdistyksen alkuperäisaineisto on osa sarjaa, jota kirjayhdistys ilmeisesti julkaisi 1900-luvun alkupuolella keisarikunnassa. Kirjayhdistys toimi mahdollisesti kustantamona tai julkaisijana 1800-luvun lopusta 1900-luvun alkuun. Rakenteeltaan kirjayhdistyksen alkuperäisaineisto on raskas, mutta järjestelmällinen, sillä alkuperäisaineisto on pääasiallisesti lista lakiartikloja. Lakiartiklat ovat jaoteltu kolmeen kirjaan, jotka koostuvat osista, luvuista ja yksiköistä. Nämä kolme kirjaa toimivat muodostettuina kokonaisuuksina koko lakikokoelmassa. Osa lakiartikloista sisältää myös omia huomautuksiaan. Lopussa on liitteet, jotka noudattavat kirjan listamaista perusrakennetta. Tämä alkuperäisaineisto on rakennettu vuoden 1893 lainsäädännön varaan.¹⁰ Alkuperäisaineiston ajallinen luonne on erittäin oikeushistoriallinen. Tämä johtuu kirjan tiedon muodon esitystavasta, jota kuvaa aikaisempien lakien tarkka listaaminen. Kuitenkin alkuperäisaineistossani kokoaja katsoo ikään kuin tulevaisuuteen asettamalla myös uudemmat muutokset lakiartikloihin vuodesta 1893 eteenpäin. Tästä tulevaisuuden kuvailemisesta paras esimerkki on vuoden 1906 laaja esiintyminen useiden lakikohtien ajallisena merkintänä. Kaikista varhaisin merkintä lakikokoelmassa on vuodelta 1911. Alkuperäisaineiston takakannessa on kirjattu ylös muita kirjayhdistyksen julkaisemia kirjoja eri aiheista.

Ensimmäinen aikalaislähteistäni on maanmittausinsinööri Fedor Grigorjevitš Nekrasovin vuonna 1915 Moskovassa kokoama oppimateriaali, nimeltään *Maanmittaus venäjällä. (Maanmittauslait). Yhteenvedoesitys, suunniteltu yleiseksi alkujohdannoksi venäläiseen maanmittaukseen*¹¹. Nekrasov oli tehnyt aineiston omille opiskelijoilleen ensimmäistä kertaa tarkoituksenaan tarjota oppimista avustava väline. Tästä syystä hän mainitsee, että alkuperäisaineisto saattaa sisältää virheitä. Näin ollen hän kertoo olevansa kiitollinen spesialisteille, jotka huomaavat mahdolliset virheet, kun he ovat tutustuneet alkuperäisaineistoon.¹² Opetusvelvollisuuksia nauttinut ihminen oli siis koonnut pedagogisen materiaalin, joka oli myös altis korjaaville muutoksille. Nekrasovin aineisto sisältää loppupuolellaan minulle tärkeitä esimerkkejä maanmittaustyössä kohdatuista dokumenteista, kuten sovittelukertomuksesta, geodeettisesta¹³ kuvauksesta ja maanmittauskirjasta.

---

¹⁰ Dejatel 1910-luku, 3.

¹¹ *Межевание земель в России. (межевые законы). Конспективное изложение, приспособленное для первоначального общего ознакомления с русским межеванием.* (Kursiivi lisätty).

¹² Nekrasov 1915, esipuhe.

¹³ Geodesiaan eli maapallon pinnan mittaamista koskevaan tieteeseen liittyvä adjektiivi. Suomen etymologinen sanakirja. Haettu 8.12.2023.

Erityisesti haluan nostaa esiin toisen merkittävän aikalaislähteeni, joka on Aleksandr Aleksandrovitš Ržanitsinin teos *Käsikirja maankäyttöön ja maanmittaukseen (kahden suunnitelman ja kolmen piirustuksen kanssa)*¹⁴. Tämä teos julkaistiin ensimmäisen kerran vuonna 1910 Pietarissa. Jotta pääsen käsiksi sellaisten oikeudellisten käsitteiden merkityksiin ja relaatioihin käsiksi kuin oikeusnormi, säädösoikeus ja hallinnollinen käsky ottaen huomiooni Venäjän keisarikunnan spesifin kontekstin, olen kääntänyt Ržanitsinin kirjasta ne osuudet, jotka hyödyttävät tutkielmaani. Suomennokseni keskittyy maanmittausta koskeviin osiin, sillä teoksesta suuri osa keskittyy, kuten pääotsikko mainitsee, maankäyttöön. Tämä oli erillinen erikoisala.

1.2 Aikaisempi tutkimus ja metodit

Maanmittaus erikoistuneena toiminnanalueena on ollut esillä historian tutkimuksessa. Suomalainen tutkimus käsittää omia yleisteoksiaan jo 1930-luvulta. Tällaisesta teoksesta minulla on esimerkkinä Karl William Rauhalan *Maanmittauslaitoksen järjestely ja maanmittaushallinto Venäjän vallan aikana*. Rauhalan kirja keskittyy Suomen alueeseen, mutta tutkimus tuo esiin sen, kuinka maanmittauksen hallinnollinen järjestäminen Suomen suuriruhtinaskunnan alueella erosi venäläisestä versiosta. Venäläinen tutkimus esitelee puolestaan jo 1700-luvulla alkanutta järjestelmällistä maanmittausta, josta Liliya Gennayevna on kirjoittanut liittyen muun muassa Permin kuvernementtiin ja muihin keisarikunnan alueisiin.¹⁵ Venäläinen oikeushistoria on saavuttanut vakiintuneen paikan historian tutkimuksen kentällä, jonka edustaja tutkimuksessani on William Elliott Butler teoksellaan *Russian Legal Theory*.

Maanmittausta koskevan historian tutkimuksen ohella myös Venäjän keisarikunnan hallintohistoriaa käsittelevät yleisteokset ovat oleellisia tutkielmani kannalta. Sosiaali- ja oikeushistoria ovat hyvin edustettuja historian tieteenaloja myös tässä aiheessa. Sosiaalishistorioitsija Boris Nikolajevitš Mironov on haastanut koko aiempaa paradigmaa, jossa systeeminen kriisi olisi dominoinut Venäjän keisarikunnan kaikkia sosiaalisia yksiköitä. Hän lähtee purkamaan paradigmaa lähinnä väestön hyvinvoinnin näkökulmasta käyttäen elämänlaatua ja materiaalista elintasoja mittareinaan.¹⁶ Neuvostoliiton poliittisideologiset syyt

---

¹⁴ *Руководство по землеустройству и межеванию (с двумя планами и тремя чертежами)*. (Kursiivi lisätty).

¹⁵ Gennayevna 2020, 2440.

¹⁶ Mironov 2009, 36–37.

esittivät todennäköisesti keisarikunnan aikaisen järjestelmän omaan kyvyttömyyteensä kaatuneena. Hän osoittaa tilastollisen analyysin keinoin, että Venäjän keisarikunnassa tosiaankin väestön keskimääräinen elinajanodote, ansiotulot asukasta kohti ja lukutaito kasvoivat.¹⁷ Kuitenkin Mironov keskittyy lähinnä sosioekonomisiin tekijöihin aliarvostaen sekä poliittisia että oikeudellisia tekijöitä ihmiselämän mielekkyyden arvioimisessa. Tämä on erittäin kapea katsaus siis etenkin, jos lähestymme ihmiselämän mielekkyyttä siitä oletuksesta, että ihminen on autonominen toimija.

Nostan esiin myös historiantutkija Marc Raeffin, jonka teoksiin olen tutustunut tehdessäni tutkimustani. Raeff, joka kuoli vuonna 2008, tutki erityisesti Venäjän keisarikunnan lakia ja instituutioita. Hän argumentoi vertailevan tutkimuksen puolesta, kun aiheena oli venäläiset instituutiot ja laajempi, eurooppalainen konteksti.¹⁸ Olen löytänyt Raeffin tuotoksien olevan tasoltaan korkealaatuisia. Käytän hänen teoksiaan muun muassa kontekstin esittämiseksi. Raeffin tutkimustyö on tuottanut omalle tutkielmalleni kaksi vartenotettavaa kirjaa. Ensimmäinen on kreivi Mihail Mihailovitš Speranskin henkilökuvasta, elämästä ja toiminnasta kertova kirja. Tämä kirja toimii minulle lähteenä sekä keskushallinnon tietoisien kehittämistyön että systeemin potentiaalisten ennakkoehtojen jäljittämiseksi. Speranskin korkea asema valtionhallinnossa heijastui hänen elämäänsä, joten Raeff pystyy tarjoamaan minulle tämän keskeisen muokkaajan laittaman työpanoksen kautta tietoa ei vain kohteesta itsestään, vaan holistisella tavalla rakenteista, muista virkamiehistä ja ennen kaikkea ennakkoehdoista, joita saattoi olla sisällytetty systeemiin. Toinen on Raeffin kokoama englanniksi käännettyistä virallisista venäläisistä dokumenteista koostuva kirja, joka käsittää poliittisia ehdotuksia, suunnitelmia ja tiedotuksia. W. E. Butler kirjoittaa esittelyssään venäläiseen lainopin teoriaan, että Speranski olisi ollut ajatuksiltaan lähellä filosofi Jeremy Benthamia. Speranskin näkemyksen mukaan teollistumisen aikakausi Venäjän keisarikunnassa vaati sekä perustuslakia että kunnollisia lakeja, jotka myöntäisivät alamaisille kansalaisoikeudet ja rajoittaisivat keisarin valtaa.¹⁹

Kun lähemme pohtimaan tutkielmani metodologiaa, meidän pitää tarkastella erityisesti seuraavia ajatteluprosessejani. Asetan ensimmäiseksi hypoteesiksi seuraavan virkkeen: Jokainen määrällinen muutos johtaa lopuksi johonkin laadulliseen muutokseen ja jokainen

---

¹⁷ Mironov 2009, 40.

¹⁸ Freeze 2009, 226–227.

¹⁹ Butler 1996, xxix–xxx

uusi ominaisuus johtaa lopuksi määrällisen muutoksen uusiin muotoihin tai tiloihin. Tätä hypoteesia on kuvailtu enemmänkin deskriptiiviseksi kuin selittäväksi.²⁰ Sisäisesti käytän tätä perusprinsiippiä lähinnä keinona järjestää tutkimustani perustavaan muotoon. Kun tutkin maanmittauslainsäädäntöä, olen samaan aikaan tutkimassa niitä systeemejä, jotka tuottivat, muokkasivat ja ylläpitivät niitä asioita, joita tulkitseen alkuperäisaineistostani. Käsitellessäni sekä pedagogista kurssimateriaalia että maanmittaukseen liittyvien lakien kokoelmaa minun pitää jo pelkästään kontekstin selvittämisen takia tutkia Venäjän keisarikunnan institutionaalista byrokratiaa niiden organisaatioiden kautta, jotka ovat olleet oleellisessa asemassa maanmittauksen osa-alueita ajatellen. Määrittelen byrokratian käsitteen seuraavassa alaluvussani. Näin ollen lainaan erityisesti systemistisestä metodologiasta terminologiaa tutkimukseeni, jotta saan selkeästi osoitettavia tuloksia. Vaikka hallintohistoria onkin se tieteenala, johon sijoitan tutkimukseni, haluan silti nostaa esiin vaihtoehdoisen lokeron. Oikeushistorioitsija Jukka Kekkonen väittää, että oikeushistorioitsijan tutkimuksellisen otteen rajoittuessa pelkkiin oikeusnormeihin ja niiden muutoksiin on kyse lakihistoriasta, eikä oikeushistoriasta. Kekkonen argumentoi oikeushistorian tutkimuksen olevan ennen kaikkea oikeudellisen muutoksen analyysiä. Tällöin aihepiirit, kuten oikeuskäytäntö, lakimiesprofessio ja oikeudellisen ajattelun muutos, nousevat tutkimuksen kohteiksi.²¹ Kekkonen myös avaa kontekstualisoimisen olevan muutoksen selittämistä, miksi oikeus on muuttunut.²² Tutkimukseni konteksti ja näkökulma ovat hallintohistoriallinen, vaikka siinä on viitteitä sekä tiedonhistorialliseen että lakihistorialliseen perspektiiviin.

Systemismi on hallintohistorian tutkimuksessa oma, selkeä vaihtoehtonsa. Muina tutkimusstrategisina vaihtoehtoina systemismille ovat holismi ja individualistinen lähestymistapa Mario Bungen mukaan. Yksinkertaistettuna systemistinen vaihtoehto pystyy kelvollisesti, tutkijan toimeenpanemana, ottamaan haltuun eri tieteenaloilla kokonaisuuksia. Systemismin mukaan kaikki ovat joko systeemejä tai niiden komponentteja. Systemistinen tutkimusote antaa tutkijalle mahdollisuuden tutkia jokaista systeemiä kaikessa kompleksisuudessaan. Kompleksisuus käy esiin systeemin rakenteen, mekanismin, ympäristön ja sisällön analysoimisessa.²³ Bunge kritisoi erityisesti historioitsijoita, esimerkiksi hermeneuttisen koulukunnan osalta, sillä historioitsija ei hänen mukaansa pääse

---

²⁰ Wan 2013, 413–416.

²¹ Kekkonen 2013, 6–7.

²² Kekkonen 2013, 10.

²³ Bunge 2000, 147–149.

subjektin mieleen käsiksi. Näin ollen historiantutkija pystyy esittämään vain empiirisesti testaamattoman, intuitiivisen arvauksen.²⁴ Osittain tämän kritiikin takia olen valinnut systemismin omaksi tutkimusstrategiakseni.

Systemistisessä tutkimuksessa selittämisen toimea taas tarvitaan emergenttien ominaisuuksien osoittamiseen ja purkamiseen vähintäänkin systeemin komponenttien interaktion toteutuessa. Systeemi-ilmiön tutkiminen on uudelleenrakentamista kausaalisesti, sillä kausaalisten suhteiden ymmärtäminen vaatii komponenttien suhteiden ja interaktioiden tarkastelemista.²⁵ Vaikka tämä kaikki voi tuntua erittäin holistiselta tavalta tehdä tutkimusta kokonaisvaltaisuudessaan, en pyri siihen. Bunge kritisoi holismia vahvasti yksilön suoranaisestä orjuuttamisesta rakenteelle, jolloin mahdollisuus yksilön toimijuutta arvostavalle tutkimukselle on mahdotonta. Silti hän myös varoittaa individualistisen tutkimuksen kyvyttömyydestä ymmärtää, esimerkiksi sosiaalisia arvoja.²⁶ Kuitenkin lähestyn tutkimuskysymyksiäni yksittäisten toimijoiden kautta ottaen huomioon hallinnollisen organisaatiorakenteen valtion osa-alueella ja sen mekanismit omina komponentteinaan, joissa saattoi olla emergenttejä ominaisuuksia. Lisäksi sama tutkimustavoite pätee samaan aikaan julkisella, mutta epävirallisella, ei-hallinnollisella yhteiskunnan osa-alueella. Tätä kirjajhdistyksen toimintaa kuvaan kansalaisjärjestön valistuspyrkimykseksi.

Yhteiskuntatieteiden metodologi Klaus Krippendorff asettaa sisällönanalyysin systemaattisena lukemisena pitempään eurooppalaiseen tutkimustraditioon, joka juontuu kirkon inkvisitorisista toiminnoista 1600-luvulla.²⁷ Sisällönanalyysi on siis perimmäinen metodini tutkielmassani. Koska alkuperäisaineistoni on kokoelma lakeja, olen päättänyt lähteä lukemaan, havainnoimaan ja tulkitsemaan lakien sisältöä niiden esittämän sisällön osalta, joka käsittää ainakin historialliset muutokset, oikeusnormit, tekstuaaliset muototyypit ja symbolisen esittämisen. Tätä edeltää seikkaperäinen kuvaileminen, jossa esittelen myös muutamia valittuja esimerkkejä. Tietysti käytän koko ajan kontekstualisoidessani tutkimustani teemoittelun menetelmää hyväkseni, sillä lakikokoelman rationaalisen rakenteen takia pystyn erittelemään siitä nousevia teemoja. Krippendorffin metodologinen määritelmä sisällönanalyysille käsittää tuloksien toisintavan varmentamisen. Tämä vahventaa metodin

---

²⁴ Bunge 412–413, 1997.

²⁵ Wan 2013, 430.

²⁶ Bunge 156–157, 2000.

²⁷ Krippendorff 2018, 22.

tieteellisyyttä.²⁸ Näin ollen perustellut johtopäätökseni ovat muiden ihmisten havaittavissa seuraamalla samoja päättelyketjuja kuin tutkimuksessani.

Minulla on myös mahdollista tarkastaa lakiartikloja virallisesta maanmittauslakien kokoelmasta, joka on Internetissä elektronisena aineistona perustuen vuoden 1893 lainsäädäntöön. Olen käyttänyt sekä alkuperäisaineiston, aikalaiskirjallisuuden että tutkimuskirjallisuuden tulkitsemisessä apunani Google Kääntäjä -työkalua, joka on osoittautunut oikeaan suuntaan ohjaavaksi apukeinoksi laajojen, kielellisten kokonaisuuksien tulkinnassa.

1.3 Käsitteet ja tutkimuksen rakenne

Olen kerännyt tähän alalukuun tutkimukselleni keskeisiä käsitteitä, jotka määrittelen lyhyesti seuraavissa virkkeissä. Oikeudellinen tieto, oikeusnormi, instituutio, tsarismi, patrimonialismi intelligentsija, modernisaatio ja byrokratia ovat selkeästi perspektiivini kannalta oleellisia venäläiseen hallintohistoriaan. Aloitan intelligentsijan määrittelystä, johon minulle tarjoaa kanavan Marc Raeffin työ, jonka tutkimusaiheina oli erityisesti keisarikunnan aikainen venäläinen intelligentsija. Määritän intelligentsijan olleen henkilökohtaiseen statukseen perustuva, joustava yhteiskuntaluokka, jonka edustajat hankkivat ja ylläpitivät statustaan koulutukseen perustuvan tiedon varaan rakennetulla erikoisosaamisella. Intelligentsijaan kuuluva henkilö piti siis hallussaan kulttuurista pääomaa, jolloin hän pystyi käyttämään sitä.

Nämä mielle yhtymät liittävät intelligentsijaan yhteiskunnallisen autonomian, jota en pysty arvioimaan virkajärjestelmässä toimivien spesialistien osalta etenkin alkuperäisaineiston sisällöllisen luonteen huomioon ottaen. Rankijärjestelmä oli hovin, virkamiehien ja sotilaiden hierarkian säännöstö. Avaan rankijärjestelmän sisältöä enemmän seuraavassa käsittelyluvussani, jossa pureudun maanmittareihin, jotka olen määritellyt spesialisteiksi vedoten heidän toimenkuvansa tehtäviin, kelpoisuusvaatimuksiin ja asemaan yhteiskunnassa. Byrokratia tarkoittaa yleistä organisaatiomallia, joka ei sisällä määritelmällisesti vain hallinnon virastoja tai virkamiehiä. Byrokratialla voi olla sekä positiivisia että negatiivisia seurauksia, kuten teknisistä eduista johtuva tehokas hallintotapa ja työn merkityksellisyyden

---

²⁸ Krippendorff 2018, 33.

väheneminen.²⁹ Määrittelen instituution käsitteen niin, että kyse on perustetuista, järjestelmällisistä menettelytavoista, jotka muodostuvat yksilöiden jakamasta järjestyksen ominaisuudesta.³⁰

Tsarismi oli kattavammin avattuna tsaristista autokratiaa. *Tsaristinen autokratia*³¹ tarkoitti keisarin, tai tsaarin, rajoittamatonta valtaa, joka juontui jumalalta, jolloin keisari ei ollut vastuussa millekään valitulle toimielimelle. Konstantin Petrovitš Pobedonostsev oli merkittävä ideologi tsaristiselle autokratialle, sillä hän tarjosi teoreettisen perustelun tsaristiseen autokratiaan. Perustavanlaatuisen piirre tsaristisessa autokratiassa oli patrimonialismi. Patrimonialistisen valtion määritelmäksi tarjoan valtion, jossa poliittiselle auktoriteetille ei ole muodollisia rajoja, yksilöllisiä oikeuksia tai valtaa tasapainottavia instansseja. Kuitenkin patrimonialistinen valtio voi sisältää tehokkaan sotilaallisen, taloudellisen ja poliittisen järjestelmän hallitsemista varten. Tsaristinen autokratia oli patrimonialistinen, sillä se käytti toimeenpanevaa valtaansa taloudellisten etuoikeuksien myöntämiseen aatelistolle.

Aatelisto puolestaan tarjosi palveluksiaan ja tukeaan vastineeksi näistä etuoikeuksista, sillä omaisuuden omistusoikeus oli sidottu keisarin tahtoon.³² Blum toteaa, että ennen vapautusta maaorjina olevien valtion talonpoikien suurin uhkakuva oli joutuminen yksityisen maanomistajan omaisuudeksi. Keisarit nimittäin käyttivät valtion omaisuutta, eli muun muassa maa-alueita ja niillä eläviä maaorjia, aatelisten palkitsemiseen.³³ Keisari oli myös ortodoksisen kirkon pää, jolla oli mahdollisuus kontrolloida suoraan kirkollisen elämän järjestämistä. Keisarin jäsenyys oli pakollista, sillä muuten hän luovutti oikeutensa valtaistuimeen.³⁴ Modernisaatio viittaa jonkin asian kehityskulkuun. Käsite liitetään usein nykyajan alkamiseen, jolloin nykyajan piirteet ovat keskeisiä asioita asiaan liitettävän modernisaation kulussa. Modernisaation piirteitä voivat olla sosiaaliset muutokset, kuten koulutuksen leviäminen, sosiopoliittisten voimien joko tukiessa tai vastustaessa modernisoivaa muutosta.³⁵ Määritän oikeudellisen tiedon laajemmin yhdessä alaluvussani, mutta jo nyt totean, että kyse on tiedosta, jonka oikeudellinen luonne koostuu

---

²⁹ Adler 2012, 244-245.

³⁰ Wendt 2016, 2-3.

³¹ Ven. *Царское самодержавие* (Kursiivi lisätty).

³² Danks 2001, 21-22.

³³ Blum 1961, 493.

³⁴ Katkov 1971, 36.

³⁵ Kangaspuro & Smith 2006, 21.

oikeusnormeista, jolloin normatiivisuuden ulottuvuus on vahvasti läsnä oikeudellisessa tiedossa.

Olen järjestänyt tutkielman sisällöllisen rakenteen seuraavalla tavalla. Ensimmäisessä pääkäsittelyluvussa kontekstualisoin tutkimustani ensiksi 1800-luvulta alkaen. Tämän jälkeen jatkan oikeudellisen tiedon tarkempaan määrittelyyn, josta siirryn virkakuntaan.

Maanmittauslaitoksen virkakunnan esittelyssä tuon esiin rankijärjestelmän tärkeänä piirteenä.

Toisessa pääkäsittelyluvussani vuoden 1906 perustuslaki on merkittävässä roolissa, kun analysoin sen vaikutusta maanmittauslainsäädäntöön osana hallinnollisjuridista järjestelmää.

Näin ollen julkisen toimivallan laajempi arvioiminen palvelee tavoitettani ymmärtää, mitä maanmittauslainsäädäntö representoi. Tämän kriittisen tutkimuksen olen tiivistänyt loppuyhteenvetoon, jossa esitän johtopäätökseni.

2 Lain mukaan mitattu maa systemaattisessa prosessissa

2.1 Maanmittauksen ja oikeudellisen tiedon kehityskulku hallinnossa

Maanmittauksen ymmärtämiseksi on tarpeen tarkastella Venäjän keisarikunnan hallintojärjestelmää. Hallintojärjestelmän yksi lainmukaisista tehtäväalueista oli nimittäin jo 1700-luvulla maanmittauksen järjestäminen kahden syyn takia. Ensimmäinen syy oli tiedon tuottaminen yksityishenkilöille kuuluvasta maasta ja valtiolle kuuluvasta yleisestä maasta. Toinen syy taas oli omistajien varmistaminen määräämällä epäilemättömät maanomistuksen rajat.³⁶ Vaikka omistusoikeuden varmentaminen oli ehdottomasti yksi tärkeä maanmittauksen tavoite, totean, että yksityisen omistusoikeuden varmentaminen oli silti toissijainen tavoite autokraattisessa keisarikunnassa. Aloitan hallintojärjestelmän kuvailun 1900-luvun alusta, johon liitän kontekstuaalista sisältöä ensisijaisesti 1800-luvun alusta, sillä aikaisempi tutkimus on nostanut esiin tämän ajankohdan merkittävänä nivelkohtana institutionaalisten muutosten takia.

Suomalainen tutkija Kristiina Kalleinen tutki kenraalikuvernöörin merkitystä ja asemaa Suomen asioiden esittelyssä. Hänen tutkimuksensa ajanjaksona toimi 1823–1861.³⁷ Sisällöllisen keskittymiskohteen ja aikarajauksen ollessa vahvasti eriävät omasta tutkielmastani Kalleisen tutkimus toimii lähinnä kontekstualisointia avustavana lähteenä minulle, sillä hän avaa venäläisen keskushallinnon muodostumista tutkimuksensa alussa. Kalleinen esittää, että keisarikunnan autokraattisen valtiomuodon vahvistuminen tarkoitti sekä hallintojärjestelmän byrokratisaatiota että systematisaatiota.³⁸

Keskushallinnossa tämä toteutui siirtymänä kollegiaalisesta systeemistä ministeriaaliseen systeemiin. Ruotsalainen oikeushistorioitsija Claes Peterson on tutkinut Venäjän keisarikunnan kollegiaalista systeemiä vertaamalla sitä Ruotsin valtakunnan laillisen ja hallinnollisen kehitykseen 1700-luvulla. Kyseessä oli siis Pietari I:n perustamat kollegiot, jotka korvasivat vanhan *prikaz*³⁹-hallinnon. Päätöksenteko näissä kollegioissa tapahtui debatin jälkeen äänestämällä, jolloin kollegio otti enemmistön kannanoton kannakseen.⁴⁰

---

³⁶ Dejatel 1910-luku, 3.

³⁷ Kalleinen 1994, 13.

³⁸ Kalleinen 1994, 19–20.

³⁹ Ven. *приказ*, (Kursiivi lisätty). Juridinen, toimeenpaneva hallinto-organisaatio Moskovan suuriruhtinaskunnassa ja Venäjän tsaarikunnassa.

⁴⁰ Peterson 1979, 10.

Kollegioiden heikkoutena oli tosin selkeän, henkilökohtaisen hierarkian puute, joka olisi helpottanut vastuun osoittamista tietyille henkilölle. Lisäksi kollegioiden määrä lisääntyi 1700-luvun lopussa, joka lisäsi hallinnollista epävarmuutta instituutioiden keskinäisestä toimivallasta.

Silti ministerit säilyivät toimenkuvaltaan keisarin henkilökohtaisina neuvonantajina, sillä hallitsijakeskeinen autokratia ei voinut suvaita puhdasta, autonomista ministerihallintoa. Systematisaatiolla Kalleinen kuvaa hallinnon tarkoitushakuista muodostamista rationaaliseen järjestykseen perustuvalla suunnalla.⁴¹ Ministerit pitivät silti hallussaan merkittävää, strategista asemaa, joka antoi heille valtaa alansa hallinnollisen koneiston päänä. Persoonallisen luottamussuhteen luominen keisariin oli keskeistä ministerien työssä, sillä heillä oli pääsy keisarin luokse säännöllisten, yksityisten audienssien kautta. Näissä tapaamisissa oli taas ministereillä mahdollisuus vaikuttaa keisariin.⁴² Tässä systematisaatiossa, jossa henkilökohtaisuus oli perustavanlaatuinen asetus, totean, että lainsäädännön uudistaminen, kehittäminen ja muokkaaminen on ollut merkittävässä asemassa kauas kantoisin vaikutuksin. Vaikka henkilöt vaihtuivat, systeemin piti säilyä, jotta hallitsemiseen ei syntynyt poliittista tyhjiötä.

Keskushallinnon asema ja suhteet maanmittauksen alaan selitetään neljännessä artiklasta kahdeksanteen artiklaan lakikokoelmassa. Keskushallinnon kaksi tärkeintä osaa olivat hallitsevan senaatin maanmittausosasto ja oikeusministeriö, joiden välittöminä alaisina oli maanmittauskanslia ja kuvernementti- sekä oblastitasoiset maanmittaustoimistot neljännen artiklan mukaan. Oblasti oli hallinnollinen yksikkö, joka oli karkeasti verrannollinen kuvernementtiin. Kuitenkin lakikokoelman neljännen artiklan ensimmäisessä muistiinpanossa mainitaan, että hallitsevan senaatin maanmittausosasto uudelleennimettiin vuonna 1894 kolmanneksi osastoksi, josta tuli osa oikeusosastoa, vaikka tekninen piirustustyö säilyi kolmannen osaston vastuuna. Samaisen artiklan toisessa muistiinpanossa puolestaan asetetaan oikeusministerin vastuulle hyväksyä, yhteisymmärryksessä sotaministerin kanssa, ohjeet alueelliselle piirustustyölle liittyen erityiseen maanmittaukseen Terekin ja Kubanin oblasteissa viitaten samalla alueiden kasakoihin. Viides artikla asettaa tarkentaen alueellisen maanmittaustyön toimeenpanijaksi joko maanmittaustoimiston tai maanmittauskomission

---

⁴¹ Kalleinen 1994, 21.

⁴² Katkov 1971, 39.

viitaten myös erityiskomissioiden perustamisen mahdollisuuteen erityisen maanmittaustehtävän sitä vaatiessa. Oikeudellisesta vastuusta kertoo kuudes artikla, jonka mukaan oikeudellinen hierarkia maanmittausasioissa on seuraava. Korkeimpana asteena toimii hallitsevan senaatin maanmittausosasto, toisena asteena maanmittauskanslia kooten kaikki oblastit ja kuvernementit alleen ja kolmantena, alimpana oikeudellisen ratkaisemisen instanssina maanmittaustoimistot tai -komissiot. Seitsemäs artikla antaa meille tiedon siitä, kuinka erityisissä maanmittausasioissa, jotka vaativat oikeudellista tulkintaa tahi ratkaisua, pitää ottaa huomioon yleisten juridisten toimintalinjojen lisäksi juridisten, paikallisten organisaatioiden perustamiskirjojen sopimusehdot paikoissa, joissa *semstvov*⁴³ päällikön sopimusehdot ovat esitelty. Viimeiseksi oikeusministeriön ja hallitsevan senaatin maanmittausosaston oikeudellisen tiedon lähteenä toimii lakikokoelma valtionhallinnon instituutioista, kun taas näiden organisaatioiden oikeudet ja velvollisuudet maanmittausasioissa selvitetään spesifisti maanmittauslainsäädännössä käsittäen myös sisältö, joka koskee toimeenpanoa, toiminnan muotoa, objekteja ja auktoriteettia kahdeksannen artiklan mukaan.⁴⁴

Muistiinpanot siis sisältävät aina myös koko lakikokoelman sisällöltä viittaukset kokoelman muihin artikloihin, joihin muistiinpanon täydennys tai tarkennus liittyy. Muistiinpanoja esiintyy koko lakikokoelman sisällöltä. Aikaisempi lainsäädäntö kerrotaan artiklan alussa tai lopussa antaen mahdollisen reitin oikeushistorialliselle katsannolle. Tämä näkyy parhaiten seitsemännessä artiklassa, jossa heti mainitaan sen olevan johdettu vuoden 1906 perustuslaista. Nykyään oblastilla on eriävä merkitys kuin historiassa.⁴⁵

Historiallinen oblasti oli verrattavissa kuvernementin tasoiseen hallintoalueeseen, joita perustettiin joko keisarikunnan laitamille tai kasakkajoukkojen alueille. Nämä kaksi ominaispiirrettä eivät olleet toisiaan poissulkevia, kuten Amurin oblasti osoittaa. Tämä johti siihen, että erityisenä piirteenä oblastin korkein viranhaltija oli sekä sotilas- että

---

⁴³ Ven. *Земство*, (Kursiivi lisätty). Alueellisen itsehallinnon, valittu elin, joka oli yksi Aleksanteri II:n uudistuksista 1860-luvulla. Semstvov edustajat käsitelivät kokouksissaan alueensa sosiaalisia ja ekonomisia kysymyksiä. Kuvernementin kuvernööri ja sisäministeriö valvoivat semstvovien toimintaa.

⁴⁴ Dejatel 1910-luku, 4–5.

⁴⁵ Esitän terminologisen huomion siitä, että tässä tapauksessa oblasti tarkoittaa muuta kuin Venäjän federaatiossa käytössä oleva termi. Nykyään sekä maantieteellisessä että juridisessä asiasisällössä oblasti tarkoittaa 46 alueellista hallintoyksikköä, jotka ovat federatiivisia subjekteja Venäjän federaation perustuslain 65. artiklan ensimmäisen momentin mukaan. Venäjän federaation perustuslaki, 65 §.

siviilihallinnon korkein päällikkö. *Donin kasakoiden oblasti*⁴⁶ on tästä hyvä esimerkki.⁴⁷ Näin ollen pieneltä vaikuttava lisäys koskien sotaministerin yhteisymmärrystä asettuikin rationaaliseen asemaan, sillä kasakat toimivat sekä keisarikunnan armeijassa ja poliisia muistuttavina kurinpitojoukkoina, että reuna-alueiden ensimmäisinä keisarikunnan toimintapolitiikan tarkoittamina asuttajina. Yhteys sotaministeriöön näkyy myös artiklassa 885, jonka mukaan maanmittausosastolle lähetettyihin kasakkajoukkojen maita koskeviin oikeustapauksiin ja valituksiin sotaministerin pitää antaa enneaikainen mielipide.⁴⁸

Aleksanteri II:n juridinen uudistus onkin tässä kontekstissa erittäin tärkeä, sisällöllinen muutos. Uudistuksen myötä Venäjän keisarikuntaan syntyi koulutettu tuomari- ja asianajajakunta, julkisuus- ja suullisuusperiaatteet otettiin käyttöön yhdessä vapaan todistusharkinnan kanssa ja oikeudellisen ratkaisemisen elimiä systematisoitiin.⁴⁹ Asianajajakunnan kehittymisen tarkoituksena oli toimia lähinnä siviilioikeudellisten kanteiden käsittelyä varten, jotka olivat yksilöiden tai yritysten nostamia.⁵⁰

Fedor Sigel esittää, että Aleksanteri II:n juridinen uudistus johtui ennen kaikkea maaorjien vapauttamisesta seuranneesta tarpeesta määrittää talonpoikien oikeudellinen asema. Keisarin seuraajat tyytyivät vain muuttamaan hieman rakennetta, jonka Aleksanteri II oli asettanut. Kuitenkin Sigel väittää tapaoikeuden kokoneen uuden oleellisuuden ajan, sillä talonpojat, vaikka heille oli annettu uudet, lailliset kvalifikaatiot, elivät rinta rinnan ikivanhojen tapojen ja perinteen mukaan. Näin ollen tapaoikeudesta tuli validi metodi antaa oikeudellinen ratkaisu tapauksiin, joihin lakisääteinen laki ei antanut vastausta. Sigel liittää tämän kehityksen saksalaisen, historiallisen koulukunnan vaikutukseksi, sillä kyseinen koulukunta näki tavat ja perinteet oikeuslähteinä.⁵¹ Juridisen uudistuksen esikuvaksi on myös tarjottu Venäjän tsaarikunnan laillista perintöä 1600-luvulta. Kun kyseisestä perinnöstä oli riisuttu erittäin julmat ruumiilliset rangaistukset, laillisen perinnön proseduraaliset varmistukset loivat pohjaa Aleksanteri II:n uudistuksille.⁵²

---

⁴⁶ ven. *Область Войска Донского*. (Kursiivi lisätty.)

⁴⁷ Agafonov 2017, 30–31.

⁴⁸ Dejatel 1910-luku, 177.

⁴⁹ Ylikangas 1983, 199.

⁵⁰ Pomeranz 2015, 236.

⁵¹ Sigel 1902, 60–61.

⁵² Weickhardt 1992, 480.

Tämän nykyisen Saksan alueella vaikuttanut koulukunta määritti lain olevan samankaltaista kuin kirjallisuus tai kieli, jolloin laki oli siis kulttuurin ja historian tuote, mikä taas tarkoitti lain olevan kansakunnan tietoisuutta. Juristi Friedrich Carl von Savigny levitti näitä ideoita vaatien historiallisten kehityskulkujen ymmärtämistä ennen kuin kattavaa kodifioitua lakia voidaan luoda. historialaisen koulukunnan vaikutus hidasti kodifikaatiotyön aloittamista nykyisen Saksan alueella.⁵³ Kuitenkin tapaoikeuden kehityskulku on ymmärrettävää, sillä Venäjän keisarikunnan maantieteellinen laajuus yhdistettynä monien sosiokulttuurisien ryhmien elämään tarkoitti suurta määrää nyanssieroja. Sigel myöskään ei käsitellyt vuoden 1906 suuria, juridisia muutoksia, koska näitä ei ollut vielä tapahtunut.

Jotta aiheen juridinen puoli tulisi ymmärrettäväksi, on tarkasteltava kahta keskeistä ideakokonaisuutta, jotka ovat vaikuttaneet Venäjän hallintoon. *Rechtsstaat*⁵⁴ ja valistusajattelu ovat näitä kokonaisuuksia. Osoitan niiden olleen ulkoisia vaikutuksia siihen systeemiin, jota tutkin kuvailtuani ensin sitä valitsemani esimerkin kautta. Ulkoisuuden, tai ulkoperäisyyden, ominaisuus vaikutti nimittäin siihen, kuinka ja millä intensiteetillä ideakokonaisuuksien tuottamaa substanssia otettiin osaksi systeemiä tai hylättiin systeemiin yhteensopimattomana. Motiivina oli hallintojärjestelmän tehokkuuden ja toimivuuden kasvattaminen, jotta autokratian pysyvyys olisi turvattu. Tämä turvaaminen tosin näkyy myös sisäisen turvallisuuden painottamisena muun muassa santarmilaitoksen perustamisena, sensuurin lisäämisenä ja liikkuvuuden rajoittamisena.

Keskushallintojärjestelmä oli siis hyvin itsevaltainen, hierarkkinen ja epäluotettava. Kalleinen nostaa esille sen, että tilapäisten komiteoiden asettaminen säilyi hallinnollisena käytäntönä, jotta hallitsijan henkilö ja tähän henkilöön suotuisten suhteiden oleellisuus pysyi sisällöllisenä elementtinä hallinnossa. Tämä keinohan mahdollisti tavanomaisten virkateiden ohittamisen keisarille suotuisten tuloksien saamiseksi.⁵⁵ Kreivi ja hallinnoitsija Mihail Mihailovitš Speranskin toiminta *rechtsstaat*-valtion aikaansaamiseksi alkaa näyttäytyä suhteellisen mietona pyrkimyksenä järjestelmän vahvistamiseksi.

Speranskin suurimpia saavutuksia oli Venäjän keisarikunnan lainsäädännön kodifikaatio 1800-luvun alussa. Tällainen kodifikaatiokehitys ei ollut suinkaan poikkeavaa muusta

---

⁵³ Mousourakis 2015, 291–292.

⁵⁴ Saks. *Oikeusvaltio* (Kursiivi lisätty).

⁵⁵ Kalleinen 1994, 23.

Euroopasta, sillä esimerkiksi Ranskassa tämä johti vuoden 1804 Napoleonin siviililakikirjaan, joka yhtenäisti lainsäädäntöä. Se toimi myös mallina muille maille.⁵⁶

Kun arvioin valistusajattelun vaikutusta venäläiseen hallintoon ja juridiseen kehitykseen, nostan esiin seuraavan henkilön kirjoitukset konkreettisenä esimerkkinä valistusajattelun vaikutuksesta pohdinnasta. Venäläinen todellinen salaneuvos ja kriminologi Nikolai Stepanovitš Tagantsev väitti 1900-luvun alussa, että Venäjän rikoslain kirjallisuuden juuret ovat ulkomaisten teosten käännöksissä. Yleisteoksia laeista, jotka käännettiin Pietari ja Katariina Suuren aikana, ovat muun muassa Hugo Grotiuksen *Sodan ja rauhan laista* ja Montesquieun *Lakien henki*. Aleksanteri I:n aikana käännöksissä oli jo rikosoikeuden kannalta spesifimpää kirjallisuutta kuten Beccarian *Rikoksista ja rangaistuksista*.⁵⁷ Myös Fedor Sigel mainitsee sekä Beccarian että Montesquieun vaikutuksen Katariinan asettaman komission ohjeistuksessa vuosina 1767–1768.⁵⁸ Yksittäisten teosten vaikutusta on vaikea arvioida, mutta keisarikunnan alue oli laajalti valistusajattelun tavoittama.

2.1.1 Oikeudellisen tiedon määrittely

Oikeudellinen tieto on käsittekokonaisuutena monitulkintainen, mutta välttämätön tutkielmalleni. Äkkiseltään tämä kokonaisuus viittaa tiedon osa-alueeseen, joka on oikeudellinen luonteeltaan. Silti nostan vastattaviksi kysymyksiksi sen, kuinka oikeudellinen tieto eroaa tiedosta vetäen selkeän rajan näiden kahden välille ja mikä luo oikeudellista tietoa. Filosofisena sekä epistemologisena linjanvetona tiedon voi määritellä olevan tosi uskomus, joka on hyvin perusteltu.⁵⁹ Kuitenkin näin yleinen määritelmä on omiaan kutsumaan epävarmuutta, jolla on häivyttävä vaikutus, tiedon käsitteeseen. Tästä syystä tarkennan, että tiedonhistoriassa ei olekaan minulle kyseessä monoliittisen staattinen tiedonhistoria, vaan tietojen historia. Tieto toimii muun muassa laajana kehyksenä kattaen sisällään monia tietämisen muotoja.⁶⁰ Siispä lähden sekä käsitteellistämään oikeudellisen tiedon muotoa niin kuin se on ymmärretty valitsemassani maantieteellisessä ja ajallisessa kontekstissani. Tämä luo myös tarpeen tutkia tiedon muotoa toimijalähtöisestä asetelmasta tietämisen tapaan.

---

⁵⁶ Mousourakis 2015, 289–290.

⁵⁷ Tagantsev 2018, 27.

⁵⁸ Sigel 1902, 58.

⁵⁹ Wikforss 2023, 26.

⁶⁰ Wikforss 2023, 25.

Oikeushistorioitsija Mia Korpiola käyttää tutkimusprojektissaan käsitettä oikeudellinen tietotaito (legal literacy). Hän on määritellyt tämän käsitteen prosessuaaliseksi ja oikeudelliseksi tiedoksi ja taidoksi kansan parissa Suomen alueella.⁶¹ Aluerajaus tulee hänen tutkimusprojektinsa tarkoitusperästä. Venäjän kielessä puolestaan *pravo*⁶² kuten *recht* saksan kielessä kantaa kahta merkitystä: lakia ja oikeutta.⁶³ Aloitan *rechtsstaat*-käsitteen määrittelystä. Suppea määritelmä on erityisesti saksalaisesta oikeusajattelusta kumpuava käsite, joka tarkoittaa oikeusvaltiota, joka ei puutu mielivaltaisesti yksityiseen vapauspiiriin. Kaikki oikeusvaltion toiminta perustuu oikeuteen, jolloin *rechtsstaat*-käsitteellä on merkittävää limittymistä *rule of law*-käsitteeseen.⁶⁴ *Rule of law*-käsite on puolestaan anglosaksisen oikeusajattelun oikeusperiaate, joka viittaa ennen kaikkea siihen, että kaikki toimijat ovat samojen lakien piirissä.⁶⁵ Venäjänkielinen vastine oikeusvaltiolle on *pravovoe gosudarstvo*.⁶⁶ Nykyisin oikeusvaltion koostumus jaetaan neljään osioon, jotka ovat kansalaisten perusoikeudet, valtiollisen vallan jakaminen, legaliteettiperiaate eli lakisidonnaisuus ja yhdenvertaisuuden periaate. Kansalaisten perusoikeudet, tai kansalaisoikeudet, syntyivät turvaamaan tiettyjä luovuttamattomia oikeuksia, kuten turvallisuus ja omistusoikeus, jolloin ne toimivat alun perin mielivallan vastapoolina. Valtiollisen vallan jakaminen viittaa toimeenpanevan, tuomiovallan ja lakiasäättävän vallan jakamista organisatorisesti toisistaan riippumattomille elimille valtiossa, kun taas lakisidonnaisuus tarkoittaa sitä, että kaiken julkisen vallankäytön pitää perustua lakiin. Tosin tulkinnalle jää usein tilaa, joten tulkintatilanteissa julkinen vallankäyttö on perusteltava mahdollisimman kattavasti. Yhdenvertaisuuden periaate, jonka takana on sääty-yhteiskunnan kritiikki, on se, että kansalaisia on kohdeltava samoin samankaltaisissa asioissa, kun oikeusjärjestyksen edellyttämät luokittelut on tehty.⁶⁷

A. A. Ržanitsin määritteli teoksessaan *Käsikirja maankäyttöön ja maanmittaukseen (kahden suunnitelman ja kolmen piirustuksen kanssa) oikeusnormin*⁶⁸ olevan pakollinen, oikeudellinen sääntö, joka säätelee ihmisten suhteita. Jokainen oikeusnormi sisältää tietyn käskyn tai

⁶¹ Korpiola: <https://blogit.utu.fi/oikeudellinentietotaito/korpiola-en/>. Haettu 31.3.2024.

⁶² Ven. *право*, (Kursiivi lisätty).

⁶³ Korkunov 1922, 168.

⁶⁴ Tieteen termipankki.

⁶⁵ National Geographic: <https://education.nationalgeographic.org/resource/rule-law/>.

⁶⁶ Pomeranz 2015, 237.

⁶⁷ Kekkonen 2013, 124–128.

⁶⁸ Ven. *Юридический норм*, (Kursiivi lisätty).

kiellon. Näin ollen oikeusnormi on jaettavissa kahteen osaan: kuvaileva (deskriptiivinen) ja ohjaileva (preskriptiivinen). Kuvaileva osuus sisältää ne suhteet, johon ohjaileva osuus vaikuttaa. Oikeusnormit ovat luonteeltaan yleisiä, joten niiden pitää koskea kaikkia niitä suhteita, joihin ne vaikuttavat. Lopussa Ržanitsin luokittelee oikeusnormit viiteen pääluokkaan: maan tapa, laki, hallinnollinen käsky, säädösoikeus ja oikeuskäytäntö. Näistä kaksi ensimmäistä ovat pääasiallisia muotoja, kun taas loput ovat avustavia. Alaviitteessään kirjoittaja mainitsee käyttävänsä Moskovan yliopiston professori Nikolai Andrejevits Zverevin luennoilla annettuja määritelmiä samaisten käsitteiden määritelmänä, tosin pienin muutoksin. Ržanitsin perusteli näiden määritelmien käyttämistä niiden yksinkertaisuudella ja ymmärrettävyydellä.⁶⁹ Esittelen lain ja maan tavan oikeusnormiluokkia laajemmin, sillä näiden luokkien muotojen ymmärtäminen on alkuperäisaineistoni käsittelyn kannalta tärkeää. Pelkästään alkuperäisaineiston nimi, osittain *svod zakonov*, eli kaikki lait, on yhteydessä oikeusnormiluokkaan laki, josta Ržanitsin käyttää termiä *zakon* siis yksikön nominatiivia, kun taas alkuperäisaineistossa kieliopillinen muoto on genetiivin monikko samasta sanasta.

Maan tapa vetää voimansa oikeusnormina siitä tosiasiasta, että kyseistä oikeudellista käytäntöä on sovellettu sekä pitkään että jatkuvasti ihmisten suhteisiin. Ržanitsin esittää maan tavan kokonaisuuden olevan tapaoikeutta formaaliin muotoon koottuna. Kyseisen oikeusnormin ominaisuutena onkin se, että ihmisten luova toiminta ei ole saattanut sitä olemaan, vaan se on muodostunut itsestään. Ržanitsin erottaa silti maan tavasta erikseen rituaalit, kuten avioliiton, jolloin toinen oikeusnormin ominaisuus käy ilmi. Toisin kuin muissa oikeusnormeissa korkein valta ei ole tietoisesti asettanut maan tavan ohjaavia säädöksiä, vaikka maan tavan noudattaminen on pakollista. Näin ollen tämän oikeusnormin historiallisuus korostuu, sillä toteaminen riippuu vaikuttavuudesta ihmisten toimintaan läpi ajan. Ržanitsin vetoaa laajempaan historiallisen kehityksen ideaan väittäen, että kaikki ensimmäiset lakiteokset ovat olleet maan tavan säädöksiä kokoelmia, jotka ovat sittemmin kehityksen myötä antaneet tilaansa tarkoituksen mukaiselle lainsäädäntötyölle. Kirjoittaja kertoo, että aineiston muodostushetkellä maan tapa löysi käyttöä erityisesti talonpoikien oikeustapauksien käsittelyissä kyläoikeuksien kokoontuessa. Tässä oli tosin rajachtona se, että oikeustapaukseen ei ole sovellettavissa mitään vastaavaa oikeusnormia. Tuomarilla oli myös

---

⁶⁹ Ržanitsin 1910, 4–5.

velvollisuus varmistaa maan tavan olemassaolo alueella, jossa oikeudellinen ratkaisu riippuisi kyseiseen oikeusnormiin vetoamisesta.⁷⁰

Laki oikeusnormina on puolestaan aihe, josta Ržanitsin kertoo enemmän. Hän asettaa kolme ominaisuutta lain ominaispiirteiksi. Ensimmäinen on lain säännön soveltamisen pakollisuus, kun taas toinen piirre on se, että laki luodaan korkeimman vallan työn tuloksena. Ennen kuin laki saa oikeusnorminsa se käy läpi nelivaiheisen prosessin. Nämä neljä vaihetta ovat alusta loppuun lainsäätämisen aloittaminen, keskustelu, hyväksyntä ja lain promulgointi eli antaminen. Lainsäätämisen aloittaminen tarkoittaa aloiteoikeutta, joka on ainoastaan tiettyjen henkilöiden ja instituutioiden hallussa. Tässä vaiheessa Ržanitsin huomauttaa, että aloiteoikeuden haltijat ovat tarkemmin määritelty fundamentaalisissa laeissa.⁷¹ Koska Ržanitsinin teoksen julkaisuajankohta on vuonna 1910, on selvää, että valtioduuman muodostaminen ja kansalaisyhteiskunnan laajentaminen keisarikunnan väestölle vuoden 1906 perustuslain seurauksena vaikutti hänen teoksensa sisältöön. Fundamentaaliset lait ovat taas peruuttamattomasti osa Venäjän keisarikunnan loppuajan poliittista järjestelmää. Käsittelen tätä kokonaisuutta yhdessä perustuslain kanssa seuraavassa käsittelyluvussa omassa alaluvussaan.

Tämän pääkäsitteen, eli oikeudellisen tiedon, toiminnallisen luonteen kuvaileminen tässä kyseisessä hallinnollisjuridisessa systeemissä vaatii sitä, että käsittelen Venäjän keisarikunnan *hallitsevaa senaattia*⁷². Nojaan tarkastelussani viisiosaiseen *Hallitsevan senaatin historia 1711–1911*⁷³-kirjasarjaan. Käytän lähinnä kirjasarjan neljättä osaa, joka käsittää instituution historian vuoteen 1911 asti 1860-luvun uudistuksien jälkeen. Hallitsevalle senaatille oli myönnetty lain tulkintaoikeus ja mahdollisuus lain muokkaamiseen rikos- ja siviilioikeuden alueilla.⁷⁴ Maanmittausosasto yhdistettiin senaatin oikeusosastoon kolmanneksi osastoksi vuonna 1898.⁷⁵

Hallitseva senaatti oli järjestetty kahteen pääosastoon: oikeusosastoon ja kassaatio-osastoihin. Kassaatio-osasto tarkoittaa tässä tapauksessa institutionaalista osaa, joka ilmensi hallitsevan

---

⁷⁰ Ržanitsin 1910, 5–6.

⁷¹ Ržanitsin 1910, 6–7.

⁷² Ven. *Правительствующего сенат.* (Kursiivi lisätty.)

⁷³ *История Правительствующего сената 1711–1911.*

⁷⁴ Blinov, Gagen & Gogel 1911, 2.

⁷⁵ Blinov, Gagen & Gogel 1911, 64.

senaatin asemaa keisarikunnan yhtenä ylimpänä laillisuusvalvojana. Näiden osastojen idea nousi ensimmäisen kerran valtioneuvostossa 1850-luvulla, koska oli muodostunut tarve yhdelle, valvovalle instituutiolle, joka varmistaisi johdonmukaisen ja yhtenäisen lakien tulkinnan. Tavoitteena oli keskittää oikeuden valvonta, sillä oikeudenjako ulottui koko keisarikunnan alueelle, jossa tiedettiin olevan monia oikeudellisia organisaatioita.

Rikkomuksen muodot, joita vastaan kassaatio-osaston oli tarkoitus toimia, olivat selkeä lain rikkominen, vallan väärinkäyttö, oikeusprosessin kulun muotojen loukkaaminen ja lain epäjohdonmukainen, vaihteleva tulkinta keisarikunnan tuomioistuimissa. Näistä neljästä kaksi ensimmäistä olivat välittömiä perusteita tuomioistuimen kannanoton peruuttamiseen.⁷⁶

Hallitsevan senaatin tehtävä oikeudellisen tiedon levittäjänä korostui lain promulgointivaiheessa, sillä tämän instituution yksi tehtävä oli julkaista uudet, hyväksytyt lait virallisessa lehdessään, jota levitettiin koko valtakunnan alueella. Levitys tapahtui kuvernementtien hallituksien välityksellä, jotka huolehtivat alueellisesta levityksestä käyttäen omaa virallista lehteänsä. Kun tiedon levitys uudesta laista oli tehty alueella, sen soveltamisesta tuli pakollista. Näin ollen kukaan ei voi vedota tietämättömyyteen laista, kun se on asianmukaisesti promulgoitu.⁷⁷ Taustalla toimi siis vanha, oikeudellinen periaate *Ignorantia juris non excusat*⁷⁸, joka toimii niin, että tahallinen tietämättömyys ei kanna syyllisyydestä vapauttavaa tai vähentävää vaikutusta oikeudellisessa ratkaisutilanteessa. Yleisesti haluan tuoda esiin hallitsevan senaatin aseman esittelemisellä sen tosiasian, että tulkitsen tämän virallisen instituution toimintavaltaa tasapainottavaksi toiminnaksi. Tietysti tällainen vaikutus oli korkeintaan vain hallinnollisissa systeemeissä oleviin alempiin tasoihin. Näin ollen senaatti ei uhannut keisarin autokraattista valtaa.

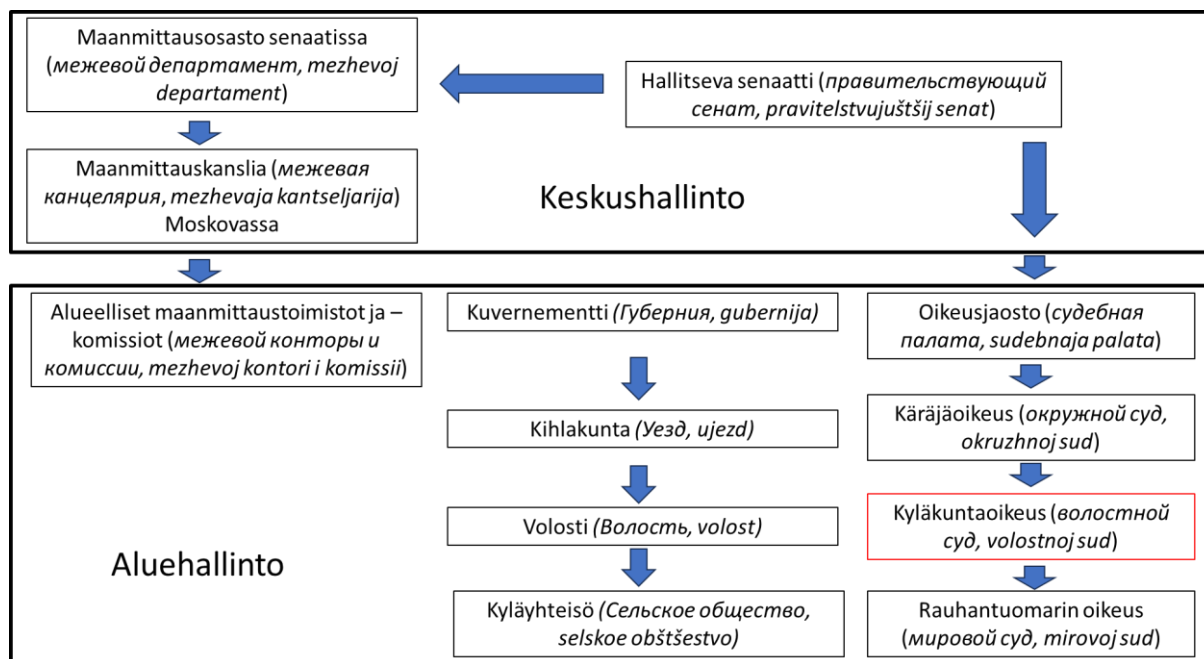
Alla oleva kuva on luomastani esityksestä, johon olen järjestänyt hallintojärjestelmän organisaatioita, jotka ovat oleellisia tutkielmani kannalta. Toiseksi esitys sisältää muutamia aluehallinnon toimijoita, jotka eivät ole niinkään oleellisia, mutta toteuttavat silti tavoitteensa kontrastin luomisessa. Kontrastin luomisella tarkoitan esityksestä kumpuavaa ymmärrystä maanmittauksen virallisten organisaatioiden suhteellisen korkeasta hallinnon tasosta. Tämä korkeus taas kertoo toiminnan vaikuttavuuden arvioinnin hankaluudesta.

---

⁷⁶ Blinov, Gagen & Gogel 1911, 16–17.

⁷⁷ Ržanitsin 1910, 7.

⁷⁸ Lat. *Lain tietämättömyys ei armahda*, (Kursiivi lisätty).

Kuva 1: Yksinkertaistettu kaavio Venäjän keisarikunnan oikeudellisen ratkaisun toimielimistä maanmittauksen toimiala huomioituna keskus- ja aluehallinnon tasojen sisällössä 1860-luvun lopusta 1900-luvun alkuun. Tekijä: Tuukka Heikkinen. Väline: Microsoft PowerPoint. Lähteet: *Свод законов Российской Империи, Том десяти, часть второй. Свод законов межевание с примечаниями и ссылками на позднейшие узаконения и оглавлением, Варшавская судебная палата: место в судебной системе Российской империи, История Правительствующего сената 1711–1911, томов 1–5, Russian peasants go to court legal culture in the countryside, 1905–1917.*

En ole asettanut kuvaan esimerkiksi erityistuomioistuimia, kuten kauppaoikeutta, tai oikeusministeriötä keskushallinnon alueelle. Kuvassa mainitsemani maanmittauskomissiot olivat usein luonteeltaan erityisiä maanmittaustehtäviä varten muodostettuja. Volosti oli verrattavissa maaseudun itsehallintoon, jossa kyläyhteisöjen valitut edustajat muodostivat oman kokouksensa valiten kokouksen osallistujista volostinvanhimman.⁷⁹ Näin ollen kyläkuntaoikeus on luonteeltaan merkittävä, sillä se toimi erityisesti talonpoikien tuomioistuimena.⁸⁰ Volostin termi mainitaan muun muassa lakikokoelman artiklan 79 muistiinpanossa, johon vaikutti vuoden 1906 perustuslaki. Muistiinpanossa kerrotaan maanmittarin velvollisuudesta tehdä vaadittavat laskelmat kuluista, joita syntyy maanmittaustehtävän aikana. Nämä laskelmat maanmittarin piti esittää joko paikalliselle

⁷⁹ Katkov 1971, 43.

⁸⁰ Burbank 2004, 4.

poliisille tai semstvon auktoriteetille. Yhdeksi semstvon auktoriteetiksi mainitaan muistiinpanossa *volostin päällikkö*⁸¹. Tämän takia olen korostanut sen ylhäällä olevassa kaaviossa.

Lakikokoelman toinen luku kertoo maanmittaustoimistojen muodostamisesta. Artiklassa 29 asetetaan selkeästi, että toimistoja perustetaan tarpeen mukaan ja lopetetaan, kun maanmittaustavoite on saavutettu. Lisäksi jokainen maanmittaustoimisto sisältää yhden syyttäjän artiklan 31 mukaan. Näiden organisaatioiden tehtävät asetetaan artiklassa 33. Ne olivat maanmittauksen säännönmukainen valvonta, suunnitelmien ja maakirjojen varmistaminen, sertifiointi, kokoaminen ja julkaiseminen omistajille sekä dokumentteihin liittyvien maksujen kerääminen ja kaikki riitatilanteet, jotka nousevat maanmittauksella tai maanmittauksesta. Artikla 34 varmistaa maanmittaustoimiston maanmittausasioiden ensimmäisenä tuomioasteena, jonka päätöksistä voidaan valittaa maanmittauskansliaan, omalla toimialueellaan. Maanmittaustoimisto ei koostunut tosin vain maanmittareista, sillä jokaisella toimistolla oli oikeus palkata kirjurityöntekijöitä artiklan 43 mukaan. Jokaiselle toimistolle nimitetään teknisen piirtämisen toimisto, joka koostuu maanmittareista, heidän apulaisistaan ja kirjurityöntekijöistään, kuten artiklassa 42 asetetaan.⁸²

Maanmittauskanslian ja -toimistojen toimivallasta kertovat lakikokoelmassa artikkelit 53–64. Ensimmäinen näistä artikloista ohjaa kaikki organisaatiot noudattamaan laillista järjestystä toiminnassaan. Artikla 54 taas asettaa kyseenalaisten oikeustapausten reitin, joka koostuu ensin maanmittaustoimistosta, josta tapaus lähetetään maanmittauskansliaan, joka on välitappi ennen senaatin maanmittausosastoa. Jos maanmittausosasto senaatissa ei pysty päättämään tapauksesta, se pitää lähettää keisarille päätettäväksi. Seuraava artikla kertoo, kuinka maanmittauskanslia ei voi perua maanmittaukseen kehottavia käskyjään, jos hallitseva senaatti on ehtinyt hyväksyä käskyn. Artiklan 56 mukaan kanslia ja toimistot eivät voi muuttaa päätöksiään ristiriitaisissa asioissa ja molemmat organisaatiot eivät voi alkaa tarkastamaan muiden virallisten organisaatioiden asioita, jotka eivät ole niiden toimivallan alaisuudessa seuraavan artiklan mukaan. Kuitenkin artikla 58 kertoo, että vierasta valtiota sivuavat rajat ovat senaatin maanmittausosaston toimivallassa. Artikla 59 täydensi edellä mainittua säädöstä kieltäen tekemästä maanmittausta valtion rajojen ulkopuolella. Loput

---

⁸¹ Ven. *волостной стариниа*. (Kursiivi lisätty).

⁸² Dejatel 1910-luku, 11–12.

artiklat 60–64 selventävät maanmittauskanslian ja -toimistojen suhdetta muihin valtion instituutioihin. Esimerkiksi artikla 62 asetti maanmittaustoimistojen tehtäväksi kommunikoida poliisimestarien ja kihlakuntien poliisipäälliköiden kanssa viestien välityksellä.⁸³

Tähän luomaani kuvaan pohjaten väitän, että ottaen huomioon Venäjän keisarikunnan hallinnon endeeminen korruptio, maantieteellinen laajuus ja sosiokulttuurisen virkamiesetiikan puuttuminen keskushallinnon virallisilla elimillä oli korkeintaan ohjaava vaikutus aluehallinnon toimivaltaisiin elimiin. Tämä arvio johtuu merkittävästä kommunikatiivisen prosessin puuttumisesta systeemissä, joka silti ulotti, tai yritti ulottaa, yli satamiljoonaiseen kansaan, erityisesti *rule of law* -periaatteen kannanoton kautta arvioituna. Kaiken lisäksi suuri osa venäläisistä oikeusfilosofoista keskittyi perustuslain kysymykseen 1900-luvun alussa. Silti juristi Sergei Aleksandrovitš Kotliarevski levitti ideaa siitä, kuinka *rule of law* -periaatteen mukainen valtio tulisi julistamaan oikeudenmukaisuutta. Tässä oletuksessa on esiasetuksena se, että laki on oikeudenmukainen.⁸⁴ Silti oikeusnormien aseman ymmärtäminen vaatii myös niiden säilyttävän vaikutuksen tarkastelua. Esitän, että säilyttävä vaikutus yhteiskunnallisessa kontekstissa on ennen kaikkea sidoksissa koulutukseen, joka tuottaa yksilöitä rakenteisiin, jotka ylläpitävät olemassa olevia rakenteita. Kyseessä kuitenkin ole itseään toteuttava kehä, sillä yksilöt pitävät hallussaan potentiaalisen sisällöllisiin muutoksiin harkintansa kautta. Vaikka poliittinen ilmapiiri ei olisi suosinut uudistavaa ajattelu- ja kehitystyötä, yksilöt ovat henkilökohtaisesti autonomisia toimijoita.

2.2 Maanmittareiden koulutus ja virkasuhteet 1900-luvulla

Seuraavaksi luon katsauksen maanmittareiden koulutukseen, sillä oikeudellisen tieto oli ollut osa maanmittauksen toimialan tarvittavaa tietosisältöä, kuten hallintojärjestelmän esittelystä olemme oppineet. Nekrasovin materiaali, joka on tarkoitettu koulutukseen, antaa minulle käsityksen maanmittareiden kelpoisuusvaatimuksista. Kelpoisuusvaatimuksista oli myös säädetty lailla, joka käy ilmi lakikokoelmasta. Aloitan kuvailemisen ylhäältä alaspäin, johon alkuperäisaineistoni minua ohjaa. Samalla käsittelen oikeusministeriön asemaa henkilöstöpoliittiselta vaikutukseltaan. Ensinnäkin lakikokoelman artiklan yhdeksän mukaan koko maanmittausorganisaation hallinnollinen osuus asetetaan tietyn henkilön toimivaltaan, joka on oikeusministeriön valvonnan ja auktoriteetin alainen. Tätä asemaa kutsutaan

---

⁸³ Dejatel 1910-luku, 13–15

⁸⁴ Butler 1996, xxxviii.

*maanmittausosaston johtajaksi*⁸⁵. Hänet nimitettiin korkeimman päätöksen mukaan, joka kerrotaan kymmenennessä artiklassa, ja hänelle määrättiin oma toimisto henkilökuntineen. Maanmittauskanslia koostui puolestaan puheenjohtajasta, yhdestä vanhemmasta ja kahdesta nuoremasta jäsenestä, joita avustivat virkamiehet ja kirjuriyöntekijät. Tämän kanslian rakenne oli puolestaan kuusiosainen, sillä se käsitti piirustusosaston, kirjallisen arkiston, piirustusarkiston, syyttäjän, arkkitehdin ja lääkärin toimiston. Näiden kolmen ensimmäisen alaorganisaation johdossa oli omat erityiset johtajat, jotka olivat otettu maanmittausvirkamiehien, arkistonhoitajien ja muiden valtion virkamiehien joukoista.⁸⁶ Artiklassa 104 todetaan, että virkamiehet nimitetään virka-arvoihin, jotka heijastavat tehtävää sopivaa virka-arvoa maanmittauksen toimialalla ja heidän kykyjään. Tietojen ja taitojen sertifiointista huolehti maanmittauskanslia maanmittausorganisaation johtajan hyväksynnällä. Tähän artiklaan oli tosin tehty lisäys jo vuonna 1844, että Konstantinin maanmittausinstituutin opiskelijoita siirretään virkapalveluksen peruskirjan mukaan.⁸⁷

Molemmissa kirjoissa, sekä alkuperäisaineistossa että Nekrasovin aikalaiskirjallisuutta edustavassa teoksessa, käy ilmi yksi selkeä maanmittaukseen tehtäviin kouluttava instituutio. Tämä oli Konstantinin maanmittausinstituutti, joka oli perustettu jo 1700-luvun loppupuolella maanmittareiden kouluksi. Instituutti sijaitsi Moskovassa, jossa se nykyään tunnetaan maankäytön valtionyliopistona. Artiklan 20 mukaan kaikki asiat, jotka liittyivät Konstantinin maanmittausinstituuttiin, olivat hallinnollisina sisältöinä maanmittauskanslian toimivallan alaisuudessa.⁸⁸ Lakikokoelman artiklassa 202 mainitaan, että on muitakin koulutusta antavia instituutioita. Henkilöt, jotka ovat suorittaneet oppimäärän tällaisessa instituutiossa, ovat silti velvollisia antamaan sertifiointin heidän henkilökohtaisesta luotettavuudestaan ja käytännöllisten taitojen tasosta, jotta heidät voidaan nimittää kihlakunnan maanmittarin virkaan. Seuraava artikla 203 täydentää, että kihlakunnan maanmittarin virka täytetään, resurssien lisääntyessä, koulutusta antavien instituutioiden oppilaista, jotka ovat harjoitelleet käytännön taitoja vähintään yhden kesän ja pitävät hallussaan nuoremman tai vanhemman maanmittarin apulaisen nimikettä.⁸⁹ Liitteet artiklaan 203 tosin antavat enemmän tietoa henkilöiden nimittämisestä maanmittauksen toimialan palvelukseen, jotka eivät pitäneet hallussaan virka-arvoa, ja näiden henkilöiden testaamisesta.

---

⁸⁵ ven. *управляющий межевую частью*, (Kursiivi lisätty).

⁸⁶ Dejatel 1910-luku, 6–7.

⁸⁷ Dejatel 1910-luku, 20–21.

⁸⁸ Dejatel 1910-luku, 8.

⁸⁹ Dejatel 1910-luku, 43.

Ensinnäkin henkilöt, joilla ei ollut virka-arvoa, saattoivat hoitaa maanmittarin virkaa väliaikaisesti, mutta heitä ei voitu nimittää niihin. Henkilöt, jotka taas olivat oikeutettuja virkapalvelukseen ja eivät pitäneet hallussaan virka-arvoa, hyväksyttiin maanmittauksen toimialan palvelukseen ilman vakinaista virkaa. Kun nämä jälkimmäiset henkilöt olisivat läpäisseet kokeen nuoremmille maanmittarin apulaisille tai ainakin vanhemmille teknisille piirtäjille ja todistaneet olevansa luotettavia, heille voitiin antaa virka-arvo. Sitten heidät voitiin varmistaa kihlakunnan maanmittarin virkaan. Testaaminen tapahtui joko Konstantinin maanmittausinstituutissa Moskovassa, kuvernementin teknisen piirtämisen toimistossa Pietarissa tai kuvernöörin nimittämien erityisten maanmittausauktoriteettien katsannossa kuvernementeissa.⁹⁰

Lakikokoelman liiteosioon on sisällytetty kuvaus siitä, mitä aihealueita maanmittarin vanhemman ja nuoremman apulaisen ja vanhemman ja nuoremman teknisen piirtäjän tittelin saavuttamisen on vaadittu. Erittelen tarkasti erot näiden neljän profession välillä, vaikka virkojen hierarkkinen luonne on jo asetettu perustavanlaatuisesti. Hallintohistoriallinen näkökulma tutkimuksessani tarvitsee viittaukset siihen, mitä opetettiin oleellisina tietoina ja taitoina ylläpitämään kuvailemaani systeemiä. Kaikki neljä ovat sisältäneet venäjän kielen mainiten kieliopillisen osuuden erikseen, vaikka molemmilta maanmittarin apulaisilta on vaadittu myös retoriikan alkeita. Nuoremman teknisen piirtäjän aihealueet ovat olleet lisäksi aritmetiikka numeeristen ongelmien käytännöllistä ratkaisua varten, geometria maa-alueiden laskemiseksi ja lukujen graafista esittämiseksi, geodesia yleisiltä säännöiltään käytännön soveltamista varten topografiaan ja yleiseen maanmittaukseen, maanmittaussuunnitelmien piirtäminen ja vuoden 1766 maanmittauksen ohjeista kenttäpäiväkirjojen kokoaminen ja mitä tehdä, kunnes datšan sisäinen tilanne on ratkottu. Geodesiaan on sisällytetty myös maanmittauksen työkalujen käyttäminen, joista on erityisesti mainittu astrolabi. Näihin verrattuna vanhemmalta tekniseltä piirtäjältä on odotettu osaamista koko Venäjän maantiedosta, tärkeimpien maanmittaustekniikoiden hallitsemista vuoden 1766 ohjekirjasta, maanmittauksen yleisistä laeista ja virallisesta dokumentaatiosta, kuinka paljon tarvitaan maanmittausryhmän toiminnan kuvailua lähinnä erityisen maanmittaustehtävän ollessa kyseessä ja maanmittaussuunnitelmien piirtäminen, kokoaminen ja laskeminen.⁹¹

---

⁹⁰ Dejatel 1910-luku, 202–203.

⁹¹ Dejatel 1910-luku, 205–206.

Maanmittarin nuoremmalta apulaiselta on jo taas vaadittu enemmän ja monipuolisempaa osaamista kuin teknisiltä piirtäjiltä. Aihealueisiin lukeutuivat Venäjän historia ja lyhyt maailmanhistoria, Venäjän maantieto ja katsaus koko maailman maantietoon, samaisen aritmetiikan lisäksi algebra, avaruusgeometria, geometria, trigonometria, geodesia, vuoden 1766 ohjeet maanmittauksesta, kaikkien maanmittaustyyppien lakien säädökset ja maanmittaussuunnitelmien piirtäminen, kokoaminen ja laskeminen. Maanmittarin vanhemman apulaisen osaamistavoitteet ovat noudattaneet pitkälti samoja linjoja kuin nuoremmalta apulaisen muutamien lisäyksin. Algebran kohdalla on tehty vaatimus toisen asteen yhtälöiden ratkaisusta, pallotrigonometria on uusi lisäys ja teodoliitin yleinen käyttö myös. Lisäksi maanmittarin vanhemmalta apulaiselta vaadittiin kaikkien maanmittauslakien säädöksiä tuntemista, mukaan lukien oikeuskäsittelyt, lyhyt katsaus valtion keskus- ja aluehallinnon instituutioiden yleisiin oikeuskäsittelyihin ja alkeellista maaseudun arkkitehtuurista osaamista, kuten yksinkertaisten siltojen rakentamista.⁹² Nekrasov teki brosyyrinsä osittain myös sitä varten, että kirjan lukijat pystyivät valmistautumaan sen avulla maanmittarin vanhemman apulaisen koetta varten.⁹³

Kuva 2: Teodoliitti. Työvälinettä on käytetty kulmien mittaamiseen geodesiassa ja sen on valmistanut Max Hildebrand vuonna 1881. Sijaitsee fysiikan museossa Tomskissa. Kuva:

<https://museum.tsu.ru/content/teodolit>.

Pedagogisesta brosyyristä nousee esiin se, että jo 1900-luvun alussa tekninen ammattitaito piti vakiintunutta sijaa maanmittareilta vaadittavasta tietotaidosta. Käytettävien välineiden, kuten

⁹² Dejatel 1910-luku, 207–208.

⁹³ Nekrasov 1915, esipuhe.

teodoliitin ja astrolabin, luetteleminen tukee tätä väitettä. Nekrasov kertoo, kuinka välineillä mittausten teko rajanvetoja varten on mahdollista. Hän asettaa geodesian tieteen, jota hän kutsuu myös topografiaksi, kaksi metodia perustavanlaatuisiksi. Nämä menetelmät ovat kulmamittausmenetelmä ja lineaarinen tai graafinen mittausmenetelmä. Silti Nekrasov varoittaa myös siitä, että laki ei itsessään aseta yhtä tai toista menetelmää pakolliseksi. Tehtävän tavoitteet yhdistettynä paikallisiin olosuhteisiin päättävät metodin, vaikka hän kertoo oikeusministeriön preferoivan kulmamittausmenetelmää kaikista tarkimpana menetelmänä riittävien tulosten saamiseksi.⁹⁴

Nekrasovin pedagogisesta materiaalista käy myös ilmi, että 1900-luvun alussa virka-arvoluokat ja palkat noudattivat seuraavaa järjestystä valtion maanmittauksen toimialalla. Ensimmäinen vanhemman maanmittarin positio tuo haltijalleen kuudennen luokan virka-arvon, eli kollegineuvoksen virka-arvon, ja 1800 ruplan vuosipalkan. Toinen positio, ensimmäisen luokan nuorempi maanmittari, taas tuo 1500 ruplan vuosipalkan sekä hovineuvoksen virka-arvon, joka on seitsemäs rankijärjestelmässä. Kolmas virka on toisen luokan nuorempi maanmittari, joka antaa kollegiasessorin virka-arvon, eli kahdeksas, ja 1200 ruplan vuosipalkan. Seuraavat virat ovat maanmittarin vanhemmalle ja nuoremmalle apulaiselle. Heidän palkkansa vuodessa olivat 800 ja 600 ruplaa. Virka-arvot taas olivat kollegisihteerin ja kollegiregistraattorin nimikkeet, siis kymmenes ja neljästoista rankijärjestelmässä. Maanmittareilla oli myös oikeus maanmittausmatkoilla asuntoon ja matkakuluihin käytettävään rahaan. Hevosten määrä matkan tekoa varten riippui virka-arvosta.⁹⁵

Maanmittauksen virkatehtävät olivat osa venäläiselle hallinnolle ominaista rankijärjestelmää. *Rankijärjestelmä*⁹⁶ oli yksi keisari Pietari I:n uudistuksista, joka yhdisti vuonna 1722 siviilivirkapalveluksen, sotilaspalveluksen ja hovin asemat yhteen hierarkiaan. Rankijärjestelmä sisälsi yhteensä neljästoista virka-arvoluokkaa, joihin kaikki siviilivirkapalveluksen virat olivat järjestetty. Virka-arvoluokka taas vastasi aina sen omaa ekvivalenttia armeijan upseeristoon tai hoviin verrattaessa. Rankijärjestelmä toimi syynä kahteen seurauksenomaiseen jaotteluun sosiaalisessa rakenteessa. Ensinnäkin aatelistoon muodostui kaksi ryhmää, jotka olivat palkkaa nauttivia virka-aateli ja maata omistava aateli.

⁹⁴ Nekrasov 1915, 44–45.

⁹⁵ Nekrasov 1915, 111–112.

⁹⁶ ven. *табель о рангах* (Kursiivi lisätty).

Toiseksi virkapalvelus loi joukon aatelisia, jotka olivat ansainneet henkilökohtaisen aateluuden, sillä he olivat onnistuneet nousemaan kymmenenteen virka-arvoluokkaan. Tämä erotti heidät perinnöllistä aateluutta edustavista aatelisista.⁹⁷ Raeff päätyy toteamaan, että Pietari I:n tavoite oli luoda järjestetty poliisivaltio, joka realisoituisi keskitetyssä hallinnossa, joka koostuisi byrokraateista, joille oli delegoitu toimivaltaa.⁹⁸ Suomen suuriruhtinaskunnan maanmittarien piirissä rankijärjestelmä nousi keskeiseksi sisällöksi, jos maanmittari pyrki Venäjän maanmittauslaitokseen töihin. Kenraalikuvernööri ilmoitti vuonna 1840 keisarin määräyksestä, joka koski suomalaisille maanmittareille, varamaanmittareille ja maanmittausauskultanteille annettavaa virka-arvoa, jos siirtyminen tapahtui.⁹⁹ Rankijärjestelmä oli siis yksi keskeinen komponentti Venäjän keisarikunnan hallintojärjestelmässä, jota ei silti sovellettu koko keisarikunnan alueelle samalla tavalla. Hallintoon rankijärjestelmä toi omat lieveilmiönsä, jolloin hallinnossa ei syntynyt stimuloivaa vaikutusta kohti uudistuksia.

Eritelen tarkemmin tätä virkakunnan järjestämisen systeemiä tsaristisen byrokratian yhtenä ominaispiirteenä, sillä rankijärjestelmän vaikutuksesta ylitsevuotava hierarkkisuus, tehottomuus ja virkavaltaisuus muodostuivat esiasetuksiksi sekä keskus- että aluehallintoon. Määrittelen tsarismin ideologista kompositiota myöhemmin tutkielmassani. Hierarkkisuus ominaisuutena pystyi tuomaan virkarakenteeseen vastuun yksilöitymistä yhtä tehtävänkuvaa kohtaan, mikä taas johti yksilön oikeudellisen vastuun lisääntymiseen. Kuitenkin pidän erittäin selkeänä, että koulutus osoitti yhteiskunnan eriytynyttä työnjakoa, jolloin specialistit muodostivat oman ammattiryhmänsä. Vaikka tiedolliset ja taidolliset vaatimukset lisääntyivät, nepotistinen toiminta säilyi tapana osoittaa suosiota tai suojelijan statusta oman viiteryhmän hyödyksi. Joka tapauksessa virkamiehiksi luettavien maanmittarien kelpoisuusvaatimukset osoittavat, että oikeudellinen tieto piti hallussaan asemaa maanmittarien koulutuksessa. Näin ollen on luontevaa olettaa, että he myös käyttivät työssään oikeudellista tietoa. Silti maanmittaustehtävän toteuttaminen käytännössä on esitys, jota pyrin kuvaamaan seuraavassa käsittelyluvun alaluvussani.

---

⁹⁷ Kirkinen 2006, 147.

⁹⁸ Raeff 1989, 97.

⁹⁹ Rauhala 1933, 84.

2.3 Valtionhallinnon järjestämä esitys käytännön maanmittausprosessista

Tässä alaluvussa esittelen alkuperäisaineistossani asetetut säännöt käytännön maanmittausprosessiin. Lakikokoelman toinen kirja, joka käsittelee maanmittausten tuottamisen perussäädöksiä, on siis tutkimukseni kohteena tässä vaiheessa. Täydennän esittelyäni Nekrasovin kokoamaan aikalaiskirjallisuuteen luottaen. Hän mainitsee kirjassaan, kuinka maanmittauslait ovat kerätty Venäjän keisarikunnan lain kymmenennen kirjan toiseen osaan, joka toimitettiin vuonna 1893, mutta jota vahvennettiin vuonna 1906. Silti Nekrasov väittää, että tämä lakikokoelma ei pidä sisällään kaikkia maanmittauslainsäädännön oikeusnormeja. Keisarikunnan muut lakikirjat pitävät sisällään niitä säädöksiä, ohjeita ja lakeja, jotka vaikuttavat maanmittauslainsäädäntöön, tai näitä säädöksiä on julkaistu erillään yleisteoksista. Esimerkit, joita Nekrasov luettelee, säilyttävät usein vahvan alueellisen elementin, kuten huhtikuun 29. päivän vuoden 1819 säännöt maanmittauksen järjestämisestä Bessarabiassa. Hänen mukaansa nämä alueellista maanmittausta koskevat säädöskokoelmat ovat erityisesti tehty juuri niitä varten.¹⁰⁰

Keisarikunnan koko yhdistettynä uusien maa-alueiden valtaamiseen, joko diplomaattisin tai valloituksen keinoin, antaa minulle mahdollisuuden tehdä seuraava arvio. Koska maantieteellinen sekä sosiaalinen diversiteetti oli niin suurta, keisarikunnan auktoriteetit päättivät toteuttaa maanmittauksen hallinnollisen ja juridisen järjestämisen *ad hoc* -tyyppisten keinojen kautta. Vaikka tämä saattaa vaikuttaa toimintapolitiikalta, joka parhaimmassa tapauksessa olisi pystynyt vastaamaan paikallisten olosuhteiden kirjoon, kyse oli ennen kaikkea ensisijaisesti valtion tarpeiden tyydyttämisestä. Uusien alueiden nopea kytkeminen osaksi emämaata oli tärkeä tavoite.

Kun kytkentä oli saavutettu, omistussuhteiden varmentaminen yhdessä sotilastopografisen työn kanssa loi perustaa valtarakenteille, joiden kautta resurssien hallitseminen ja hyödyntäminen valtion päämääriä kohti tuli toteen. Kolonialistinen toiminta tuottaa siis tietoa omasta näkökulmistaan eikä niinkään löydä sitä. Koloniaalinen tieto on taas muodoltaan sellaista, joka on mahdollistanut resurssien riistämistä, valloitusta ja kolonisaatiota. Järjestelmätasolla kolonialistisen tarkoituksen tuottama tietämisen systeemi on ollut edesauttava ja ylläpitävä osa siirtomaiden hallintaa.¹⁰¹ Näin ollen Venäjän keisarikunnassa,

---

¹⁰⁰ Nekrasov 1915, 48–49.

¹⁰¹ Myllyntausta, Mäkilä, Skurnik & Virmajoki 2023, 246.

jossa toimintapolitiikka oli kolonialistista muun muassa Siperian alkuperäiskansoja kohtaan, oikeudellinen tieto ja sen käyttö oli yksi, elimellinen osa yhteiskunnan niukkojen resurssien järjestämistä edes ilman minkäänlaista oikeusfilosofista harkintaa siitä, mitä on oikeus.

Alkuperäisaineistonani toimiva lakikokoelma kertoo hyvinkin seikkaperäisesti varsinaisesta käytännön toiminnasta, vaikka minun ei olekaan mahdollista varmentaa tuota käytäntöä varsinaisista raporteista esimerkiksi. Toisen kirjan neljäs ja viides osa käsittelevät sekä rajauksessa käytettäviä mittoja ja merkkejä että julkaistavaa, tekstuaalista materiaalia. Neljäs osa sisältää artikkelit 423–478. Viides osa pitää sisällään artikkelit 479–569. Artiklassa 423 käytetään vanhoja, venäläisen pituuden mittayksiköitä arsina ja sažen.¹⁰² Arsina tunnetaan myös venäläisen kyynärän termillä, joka on noin 71,12 senttimetriä.¹⁰³ Sažen oli puolestaan kolme arsinaa, joka oli myös tasan seitsemän englantilaista jalkaa.¹⁰⁴ Artikla 443 antaa meille esimerkin maanmittareiden tekemistä merkeistä. Tämän säädöksen mukaan kaupungin ja kihlakunnan, kihlakuntien maiden välisen ja muiden maiden rajan pitää olla seuraavien ohjeiden mukainen. Ensimmäinen, aluehallinnon rajanveto vaatii kolmen sazenia leveän maakaistaleen rajakseen, joka on maanmittausleirin kohdalla puolitoista. Yksityisillä sekä valtion mailla leveys on yksi sažen. Vierekkäisistä alueista maakaistale erotetaan aina puoliksi. Raja merkitään auroilla pelloilla ja metsissä hakkuuaukoilla.¹⁰⁵ Artikla 471 asetti omistajien vastuulle puuston vuosittaisen raivaamisen rajalta ja merkkipaalujen uusimisen maanmittaussuunnitelmien ja maakirjojen mukaan kuvernementinhallinnon alaisuudessa.¹⁰⁶

Mainitsemaani viidennestä osasta nostan esiin lain asettamat seuraavat dokumentit, jotka mainitaan alaluvuissa yksi, kaksi ja kolme. Dokumentit ovat kenttäpäiväkirja, ekonominen päiväkirja ja alkuperäiset maanmittaussuunnitelmat. Kenttäpäiväkirjaan piti kirjata ylös kaikki maanmittaustehtävään liittyvä työ, kuten riidat ja todistajien lausunnot. artikkelin 479 mukaan. Artikla 482 asetti kaikkien kenttäpäiväkirjojen kirjoituskieleksi venäjän kielen. Ekonomisen päiväkirjan piti sisältää taloudellisia muistiinpanoja artikkelin 486 mukaan. Artikla 492 määräsi alkuperäisten maanmittaussuunnitelmien piirtämisen muodosta.¹⁰⁷ Lakikokoelmasta on myös havaittavissa käytäntöä ajatellen yksi, tärkeä termi, joka toistuu koko kokoelman mitalta.

---

¹⁰² Dejatel 1910-luku, 90.

¹⁰³ Museovirasto, <https://web.archive.org/web/20081015215531/http://www.nba.fi/fi/vanhatmitat>. Haettu 12.3.2024.

¹⁰⁴ Brooks 1998, 120.

¹⁰⁵ Dejatel 1910-luku, 93.

¹⁰⁶ Dejatel 1910-luku, 98.

¹⁰⁷ Dejatel 1910-luku, 99–101.

Datša on paljon käytetty termi maanmittauslainsäädännössä, myös alkuperäisaineistossani. Tämän sisällön kannalta tärkeän termin määrittelyssä käytän seuraavaa teosta *Venäjän keisarikunnan kaupungit yleisen maanmittauksen materiaaleissa: keski-Venäjä*¹⁰⁸. Teoksen, joka julkaistiin ensimmäisen kerran vuonna 2016 Tulassa, ovat laatineet historiantutkijat Dmitri Anatoljevits̄ Tšernenko, Aleksei Aleksejevits̄ Golubinski ja Dmitri Aleksejevits̄ Hitrov. Samat kirjoittajat ovat luoneet myös jatko-osan kirjalleen, joka käsittelee muita alueita, kuten Kazanin, Vitebskin ja Kurskin, samankaltaisessa muodossa.

Kirjoittajat asettavat datšan kattotermiksi, jonka alle on koottu monia rakennuksia ja aluemuodostelmia. Tässä he ottavat huomioon maanmittareiden lähestymistavan kihlakunnan alueeseen, joka käsitti kihlakunnan keskuksen viereisien maa-alueiden ja rakennuksien rykelmän kompleksina. Kirjoittajat siis varoittavat ajattelemasta kaupunkia tuossa vaiheessa vielä erityisenä urbaanin kehityksen alueena. Muun muassa luostarit, teollisuusalueet ja erikseen maanmittauksessa rajatut tontit olivat osa kihlakunnan yleiskaavaa. Kaupunki oli vain hajanainen konglomeraatti, jonka maanmittauksen yleisenä terminä käytettiin termiä datša.¹⁰⁹ Yhdeksi Venäjän keisarikunnan erityislaatuiseksi piirteeksi teollistumisessa onkin esitetty teollisuuden deurbanisaatiota, jolla tarkoitetaan sitä, että kaupungit eivät muodostuneet teollistumisen organisatorisiksi keskuksiksi. Tähän luonnehdintaan tosin pitää suhtautua varovaisuudella, sillä esimerkiksi Bakun öljyteollisuuden kehittyminen keisarikunnan reunalla oli urbaani ilmiö, joten tämän arvion paras ilmeneminen oli Venäjän läntisissä osissa. Silti deurbanisaatioon oli yksi, perustavanlaatuinen syy, joka oli työvoiman liikuntakyvyttömyys.¹¹⁰

Alkuperäisaineistossa on tosin eritelty tarkemmin eri rakennuksien maanmittaukseen liittyviä laillisia täsmennyksiä. Käytän tästä esimerkkinä kirkkomaiden rajaamista, josta määrättiin lakikokoelman artiklassa 632. Sen mukaan luostarit ja kirkot saavat rajata maata, vaikka ei tosin siellä missä ne sijaitsivat. Maan rajaaminen omaksi tontikseen vaati maata käyttävän papiston ja hengellisten auktoriteettien suostumuksen sekä paikallisten olosuhteiden huomioon ottamisen.¹¹¹ Tähän kyseiseen artiklaan on alkuperäisaineistossa kolmen artiklan

---

¹⁰⁸ *Города Российской Империи в материалах генерального межевания: центральная Россия.* (Kursiivi lisätty.)

¹⁰⁹ Tšernenko, Golubinski & Hitrov 2016, 11.

¹¹⁰ Bater & French 1983 vol. 2, 415–417.

¹¹¹ Dejatel 1910-luku, 127.

liitteenomainen täydennysosa lakikokoelman loppupuolella. Tässä osiossa asetetaan ne säännöt, joiden mukaan kirkkomaista sai rajata maata osaksi maatilaa. Ensimmäkin mitattuja kirkkomaita pystyttiin vaihtamaan muihin maa-alueisiin, kun kyseessä oli talonpoikien viljelypalstojen jakaminen ensisijaisesti maanomistajien alueista. Näin ollen täsmennys asettuu maaorjien vapauttamisen kontekstiin, sillä täsmennyksen ajankohdaksi on merkitty vuosi 1862.¹¹²

Toisessa artiklassa käytännön järjestäminen maan rajaamisessa riippui papiston, maanomistajien ja talonpoikien välisestä yhteistyöstä, sillä maanmittauksen kohteena saattoi olla alueita, joissa ei ollut tehty maanmittausta, jos se oli joutomaata. Kuitenkin toinen kohta varoittaa, että mikäli maanomistaja ja papisto ei päässyt yhteisymmärrykseen kirkkomaiden rajanvedosta niin molemmilla osapuolilla oli oikeus vaatia pakollista maanmittausta. Lopulta tässä kohdassa on myös provisio talonpoikien kyläyhteisölle, joka piti pitää viimeisenä tahona mukana prosessissa. Kolmas artikla puolestaan asetti asiasta vastaavat virkamiehet ja maanmittarien työn organisoinnin. Silti sekä toiseen, kolmanteen että neljäljanteen artiklaan vaikutti peruuttamattomasti vuoden 1906 perustuslaki, jonka mukaisesti tietyt pestit olivat poistettu koko valtakunnan alueelta ja uutena perustuslaista juontuvasta lisäyksestä pakollisen maanmittauksen tapahtuessa osapuoli, joka teki pyynnön siitä, maksoi kulut.¹¹³

Lakikokoelmasta käy ilmi, kuinka maanmittauksessa tehtiin suuri temaattinen jako jopa yleisen maanmittauksen säädöksissä ja yleiseen maanmittaukseen sisältyvistä erityissäädöksistä. Artiklojen määrä poikkesi selkeästi toisistaan, sillä yleiset säädökset olivat 293–332, kun taas erityissäädökset käsittivät artikkelit 333–422. Erityissäädökset käsittelivät sellaisia aihekokonaisuuksia, kuten kaupunkimaiden, saha- ja jauhomyllyjen, maatilojen ja niittyjen ja teiden rajaamista sekä kaivosten, valtion maiden ja tehtaiden maanmittausta. Yleisiin säädöksiin lukeutui muun muassa omistajien kutsuminen ja poissaolon vaikutuksista maanmittaustilaisuuteen.¹¹⁴ Tästä minulle nousee esiin kuva siitä, että yleiset säädökset olivat joka tapauksessa pyritty räätälöimään mahdollisimman monia laajoja tyyppisiä varten. Maanmittaustehtävissä oli mahdollista kohdata sekä yksityisen että julkisen intressin pyynnöstä tahi käskystä näitä edellä mainittuja tyyppisiä ympäri valtakuntaa.

---

¹¹² Dejatel 1910-luku, 247.

¹¹³ Dejatel 1910-luku, 248–249.

¹¹⁴ Dejatel 1910-luku, sisällysluettelo 3.

Analyysistäni esitän sen, että monet sosiaaliryhmät olivat osa maanmittausprosessia. Nämä ryhmät puolestaan edustivat omia intressejään suotuisan käskyn saamiseksi asianmukaisilta auktoriteeteilta, jolloin jopa maanmittarit muodostuvat yhdeksi intressiryhmäksi, vaikkakin osana keisarikunnan hallintoa. Näin ollen totean, että vuoden 1906 perustuslain vaikutuksen tarkempi analysointi maanmittauslainsäädännön sisältöön oikeusnormien osalta on suotuisaa tutkimukseni kannalta. Määrittelen käsitteen, jota tulen käyttämään, tsarismi seuraavalla tavalla.

Tsarismi oli ensinnäkin kattavammin avattuna tsaristista autokratiaa. *Tsaristinen autokratia*¹¹⁵ tarkoitti keisarin, tai tsaarin, rajoittamatonta valtaa, joka juontui jumalalta, jolloin keisari ei ollut vastuussa millekään valitulle toimielimelle. Konstantin Petrovitš Pobedonostsev oli merkittävä ideologi tsaristiselle autokratialle, sillä hän tarjosi teoreettisen perustelun tsaristiseen autokratiaan. Hän hahmotteli ihmisluonteen olevan pitkälti negatiivinen. Negatiivinen ihmisluonne ilmentyi kansalaisten laiskuudessa, tietämättömyydessä ja itsekkyydessä. Näin ollen Pobedonostsevin mukaan oli olemassa muutama älylliseen toimintaan kykenevä, joka muodosti aristokratian. Tämä johti parlamentarismiin hylkäämiseen, joka sopi tsaristiseen autokratiaan.¹¹⁶

Tsaristisen autokratian sisältö oli siis parlamentarismiin vastainen, sosiaalisesti eksklusiivinen ja eksplloitatiivinen yhteiskunnan resursseja kohtaan. Hallinnollinen järjestelmä oli rakennettu tätä ideologiaa varten ulkoisten ja sisäisten muuttujien vaikutuksessa.

Maanmittauslainsäädäntö oli yksi autokraattisen hallinnon ilmentymistä, joten tällä ohjaavaa voimaa toimivaltuuksiin sisältävällä, työn organisointiin muotoa antavalla dokumentaatiolla. Vaikka tutkimani kirja ei olekaan virallinen painos, se silti esittää oman sisältönsä eksplisiittisellä tarkkuudella. Kirjayhdistys on siis levittänyt tätä oikeudellista tietoa luottaen järjestelmästä saatavissa olleeseen tietoon, jotta se on voinut toimittaa omia päämääriään.

Näin ollen spontaanien markkinavoimien ja kansalaisuuden instituution vahventuminen tuotti uuden haasteen 1800-luvun loppupuolella Venäjän keisarikunnassa. Näiden syiden takia perustuslaki muodostui jälleen kerran yhdeksi, uudeksi ongelmaksi tsaristiselle järjestelmälle. Kun kaksi toisiaan vastustavaa voimaa törmäävät, tuloksena on jotain uutta näistä

---

¹¹⁵ Ven. *Царское самодержавие* (Kursiivi lisätty).

¹¹⁶ Lee 2020, 1–2.

molemmista. Siksi erittelen tutkielmassani maanmittauslainsäädännössä piilevää perustuslaillista vaikutusta. Tämä on historiallisesti rekonstruoitavissa oleva asia tulkinnan keinoin alkuperäisaineistostani. Seuraavassa käsittelyluvussani kantava teema on Venäjän keisarikunnan vuoden 1906 perustuslaki yhdistettynä historialliseen muutokseen, jota tutkin osana maanmittauslainsäädäntöä.

3 Oikeudellinen tieto kansalaisoikeuksien osalta maanmittauslaitoksessa

3.1 Kansalaisoikeudet ja maanmittauslait perustuslain paineessa

Olen edennyt seuraavaan vaiheeseen tutkimuksessani, jossa tutkin alkuperäisaineistoni kolmatta kirjaa, joka on nimeltään *Ohjesääntö maanmittauksen oikeuskäsittelyistä ja rangaistuksista*¹¹⁷. Kolmas kirja sisältää ne artikkelit, jotka käsittelevät laaja-alaisesti oikeuskäsittelyitä. Maanmittauslakien yhteys yksityisomistuksen oikeuteen on yksi, selkeä asiasisältö, jota tarkastelen oikeuskäsittelyjen proseduurien kautta. Käyttäen hyväkseen tarjontaa ja kysyntää näkökulman kehikkona William Pomeranz väittää, että vuoden 1864 uudistuksien jälkeen Venäjän keisarikunnassa koettiin suuri kysynnän kasvu laille. Kehikossa kansalaiset toimivat lain kuluttajina ja kulutus tapahtuu asianajajien välityksellä, jotka ovat yksityisiä ammatinharjoittajia. Esimerkiksi siviilioikeudellisten kanteiden määrä nousi vuosien 1866–1912 välisenä aikana luvusta 237 176 lukuun 1 725 343 rauhantuomarioikeuksissa.¹¹⁸ Mihail Antonov on tutkinut Venäjän keisarikunnan oikeushistoriaa, jossa hänen mukaansa tutkijat aina kohtaavat vaikeita vertailevia kysymyksiä. Antonov esittää, kuinka Speranskin kodifikaatiotyö, Aleksanteri II:n juridinen uudistus ja vuoden 1905 fundamentaaliset lait yrittivät jäljitellä läntistä oikeuskulttuuria, mutta eivät onnistuneet siinä.¹¹⁹

Kansalaisoikeuksien kehitys Venäjän keisarikunnassa on ehdottomasti asia, jota en voi lähestyä ilman pohtimatta vuoden 1906 perustuslain vaikutusta keisarikunnan yhteiskunnalliseen koheesioon oikeudelliselta vaikutukseltaan. Näin ollen kuvailen, kuinka vuoden 1906 perustuslaki vaikutti maanmittauslainsäädäntöön erityisesti keskittyen kansalaisten oikeuksiin oppositiossa valtionhallinnon toimielimiä kohtaan. Silti totean ensin lyhyen määrällisen kuvailun keinoin perustuslain vaikutusta koko alkuperäisaineistoni kirjoon. Määrällinen kuvaus tuottaa myös kattavan yleiskuvan alkuperäisaineistoni sisällöstä tyyppittelyn keinoin. Totean, että kansalaisen ja alamaisen välillä on määritelmällinen ero, sillä nämä kaksi eroavat toisistaan oikeudellisessa kielessä.

---

¹¹⁷ Ven. *Уставъ о судопроизводстве и взысканиях*, (Kursiivi lisätty).

¹¹⁸ Pomeranz 2015, 238.

¹¹⁹ Antonov 2020, 161–162.

Ržanitsin asettaa siviilioikeuden piiriin seuraavat asiat. Näiden asioiden laillisten relaatioiden analysointi on Ržanitsinin kirjan yksi aihe. Yleinen olettamuspohja sisältää tällaisessa tilanteessa vähintään kolme asiaa lain objektin, lain subjektin ja relaation näiden kahden välillä. Relatio edustaa tietylle oikeutta vaatia jotain asiaa. Hän käyttää hypoteettisena esimerkkinä tilannetta, jossa talonpoika on ostanut tilkun maata talonpoikaispankilta. Relatian mukaan talonpoikaispankin pitää toimittaa, tai toteuttaa, omistusoikeus talonpojalle hänen ostamaansa maatilkkun. Tietysti kirjoittaja huomauttaa, että relaatiot ovat harvoin yksipuolisia, sillä tässä relaatiossa talonpoikaispankilla on oikeus vaatia maksua myymästään maatilkkusta talonpojalta. Näin ollen oikeuksien ja velvollisuuksien tunnistaminen relaatioiden eri tilanteissa on tärkeää.¹²⁰

Lain subjektilla Ržanitsin tarkoittaa oikeustoimikelpoista henkilöä, jolla on hallussaan tiettyjä oikeuksia. Kuitenkin kirjoittaja erottaa kaksi komponenttia lain subjektissa, jotka ovat laillinen pystyvyys ja toimintavalmius, joista taas pystyvyys on painoarvoltaan suurempi. Ržanitsin käyttää esimerkkinä alaikäistä henkilöä, joka on laillisesti pystyvä, mutta ei aktiivisesti toimintavalmis. Hän tuo ilmi hyvin selkeästi ymmärryksensä siitä, että oikeuksia pitää olla, jotta niitä voi käyttää. Kirjoittaja asettaa järjen ja tahdon ominaisuuksiksi, jotka ainoastaan ihminen hallitsee, joten ihminen on ainoa lain subjekti. Sitten hän kertoo niistä piirteistä, jotka vaikuttavat lain subjektiin. Nämä piirteet ovat kansallisuus, sukupuoli, ikä, sukulaisuus, terveys, kansalaiskunto, sääty ja uskonto.¹²¹ Jatkan näistä aiheista vielä vahvemmin abstraktimpiin ajattelumalleihin, jotka olivat oikeudellisen kulttuurin osatekijöitä.

*Suurvenäläinen sovinismi*¹²² ja institutionaalinen antisemitismi ovat systeemisiä esiasetuksia, jotka ovat tulkittavissa käyttämästäni aikalaiskirjallisuudesta. Aikalaiskirjallisuuteni, jossa kuvailemaani sisältöä esiintyy, on peräisin keisarikunnan sekä ajalta että alueelta toteuttaen virallisen järjestelmän vaatimuksia. Suurvenäläisellä sovinismilla tarkoitan Venäjän keisarikunnan imperialistista suhtautumista toiseuteen, joka ilmentyi muiden kansallisuuksien oikeuksien rajoittamisena ja muokkaamisena olettaen, että nämä kohteena olevat kansallisuudet eivät olleet kehityksessään samalla tasolla kuin Venäjän keisarikunta.¹²³ Maanmittausinsinööri Fedor Grigorjevitsš Nekrasov käyttää opetusmateriaalissaan esimerkiksi

¹²⁰ Ržanitsin 1910, 12–13.

¹²¹ Ržanitsin 1910, 13–17.

¹²² Ven. *Великорусский шовинизм*, (Kursiivi lisätty).

¹²³ Oskanian 2018, 34–35.

termiä *pikkuvenäläinen*¹²⁴ kertoessaan Tšernigovin ja Pultavan kuvernementin välisestä rajanvedosta.¹²⁵ Nämä molemmat alueet kuuluvat nykyään Ukrainan suvereeniin valtioon. Termin käyttö osoittaa vähättelevää tarkoitusta, joka palveli vain Venäjän keisarikuntaa. Isovenäläinen sovinismi näkyy myös, kun Nekrasov tekee kirjassaan lyhyehkön, historiallisen esittelyn maanmittaukseen käsittäen ajan ennen keisarikuntaa. Sen jälkeen kirjoittaja käyttää aina seuranneesta mongoliajasta nimitystä *ies* eikä maanmittaus hänen mukaansa kehittynyt juurikaan tuona aikana.¹²⁶ Toisaalta tämä kuvaus sopii yhteen mongolien valtakauden negatiivisesta kuvauksesta. Historian tutkija Heikki Kirkinen väittää mongolien *Kultaisen Ordan*¹²⁷ vallankäytöllä olleen valtiollista ja sivistyksellistä kehitystä hidastava vaikutus. Esimerkkeinä tällaisesta vaikutuksesta hän käyttää muun muassa kansainvälisten suhteiden supistuminen, kaupunkien ja kirkkojen tuhoamista ja uudisrakentamisen vähäisyyttä.¹²⁸

Antisemitismi oli puolestaan institutionaalista, sillä juutalaisilta kiellettiin maanomistus kategorisesti lainsäädännöllisin keinoin paitsi *Venäjän juutalaisten asuinalueella*¹²⁹. Tätä toimintapolitiikkaa toteutettiin valtion tarkoituksellisena toimintana sekä lainsäädännön keinoin että juutalaisen väestön pakkosiirroin. Pakkosiirroista annan esimerkkinä juutalaisten massakarkotuksen Moskovasta vuonna 1891, joka vaikutti noin 20 000 juutalaisen elämään.¹³⁰ Lainsäädännöstä mainitsen niin kutsutut vuoden 1882 toukokuun lait, jotka rajoittivat juutalaisten liikkumista asuinalueen ulkopuolella. Nämä lait olivat tarkoitettu väliaikaisiksi, mutta ne pysyivät voimassa koko keisarikunnan loppuun asti.¹³¹ Muun muassa Ržanitsin väittää suoraviivaisesti, että juutalaisten rajoitukset maanomistukseen eivät johdu uskonnollisista, vaan rodullisista syistä.¹³² Hän ei avaa näitä syitä yhtään enempää eikä hän esitä mitään rassistisen väitteensä tueksi. On kieltämättä yllättävää, että alkuperäisaineistoni ei löydy samalla tavalla laillisesti syrjivään asemaan asettavia tulkintoja. Tätä voi osittain selittää se, että alkuperäisaineistoni on hyvin spesifillä tavalla rajattu omaan toimialaansa, joka oli osoitus hallinnon fragmentaarisuudesta.

---

¹²⁴ Ven. *Малороссийское*, (Kursiivi lisätty).

¹²⁵ Nekrasov 1915, 96.

¹²⁶ Nekrasov 1915, 6–8.

¹²⁷ Ven. *Золотая Орда*, (Kursiivi lisätty).

¹²⁸ Kirkinen 2006, 60–61.

¹²⁹ Ven. *Черта оседлости*, (Kursiivi lisätty).

¹³⁰ Aronson 1975, 14.

¹³¹ Aronson 1977, 348.

¹³² Ržanitsin 1910, 16.

Ržanitsinin tuottamasta sisällöstä, joka liittyy lain subjektin piirteisiin, havainnoin vielä seuraavia asioita. Ensinnäkin kirjoittaja väittää, että säätyasema on melkein menettänyt merkityksensä, sillä talonpojille on myönnetty kansalaisoikeuksia. Tämä pitää paikkansa maaorjien vapauttamisen kontekstissa, vaikka aatelisto piti hallussaan vielä tiettyjä etuoikeuksia, jotka Ržanitsin vain mainitsee avaamatta yhtään näitä etuoikeuksia. Toisekseen hän käytti osuudessaan kansalaiskunnosta termiä poliittinen kuolema, vaikkakin suluissa, jos kansalaiskunnan menetti jonkin rikoksen seurauksena. Kolmanneksi totean, että kirjoittaja tunnistaa, että vain miehillä oli poliittisia oikeuksia osuudessa sukupuolesta. Jos oletan, että kansalaisoikeudet olivat peräisin perustuslaista, minun pitää tutkia sitä entistä tarkemmin.

Alla olevaan taulukkoon olen luokitellut perustuslain esiintyvyyttä ja osuutta lakikokoelmassa. Tämän määrällisen esityksen kautta pystyn summaamaan tarkasti, kuinka suureen osuuteen vuoden 1906 perustuslaki vaikutti. Vaikutuksen analysoinnissa olen tyypitellyt havaintoni lakikokoelmassa esiintyneen tekstuaalisen muodon mukaan, jossa perustuslain sisällöllinen vaikutus ulotettiin maanmittauksen lainsäädäntöön.

	Artikla	Muistiinpano	Liite	Yhteensä
Perustuslain (1906) frekvenssi	84	34	6	124

Taulukko 1. Venäjän keisarikunnan vuoden 1906 perustuslain esiintymistiheys tyypiteltynä maanmittauslainsäädännön sisällössä esiintyvässä tekstuaalisessa muototyyppissään. Tekijä: Tuukka Heikkinen. Väline: Microsoft Excel. Lähde: *Свод законов Российской Империи, Том десяти, часть второй. Свод законов межевание с примечаниями и ссылками на позднейшие узаконения и оглавлением.*

Pystyn tulkitsemaan taulukosta, että perustuslain määrällinen vaikutus ei ollut tavattoman suuri. Tätä arviota tukee havaintoni siitä, että tosiasiallisesti artikloja on lakikokoelmassa 975, vaikka en ole laskenut tähän määrään liitteitä. Toisaalta perustuslain vaikutus on taulukosta luettavaa esitystä suurempi, sillä perustuslakiin liitettävien artiklat korvasivat tiettyjä artikloja. Näin ollen ilman perustuslain vaikutusta artikloja olisi ollut yhteensä 994. Erityisesti artiklat 4, 128 ja 934 nousivat esiin yhteydessä vuoden 1906 perustuslakiin. Tätä selittää se, että lakikokoelmassa viitattiin usein sisäisesti näihin artikloihin niiden perustuslailliselta osuudelta. Totean, että jo aiemmin analysoimani artiklan 4 esiintyvyys oli yllättävää, vaikka sitä selittää seuraava syy. Artikla 4 oli sisällöltään keskushallintoa käsittelevä, johon oli

perustuslain vaikutuksesta lisätty kaksi muistiinpanoa. Nämä muistiinpanot koskivat kasakoita ja keskushallinnon järjestämistä uuteen rakenteeseen. Muistiinpano kasakoista toi yhtälöön maantieteellistä laajuutta koskien eri kasakkajoukkoja ympäri keisarikuntaa, joilla oli mahdollisuus valittaa maanmittauksen tuloksesta. Muistiinpano keskushallinnosta taas piti sisällään korkeimman instituution, eli hallitsevan senaatin, sisäisen organisaation muutokset, joka tarkoitti maanmittaukset osalta sekä oikeudellisia asioita että teknistä piirtämistä. Perustuslailla oli siis lisäävä toiminto korvaavan toiminnon lisäksi.

Artikla 128 käsitteli rahaa, joka oli tarkoitettu kulukorvauksiksi matkanteosta, ja myös valtionhallinnon ylimpiä osastoja. Valtionomaisuuden hallinnonala tulee esiin sen takia, että maanmittaustehtävien hoitamiseen lähetetyt keräsivät lainmukaisesti kulukorvausrahaa asiakkailtaan. Jos asiakas oli valtio, rahaa piti vaatia edellä mainitulta instanssilta. Perustuslaki näkyi artiklan muistiinpanossa, jossa valtionomaisuuden osasto nimettiin maanviljelyksen ja valtionomaisuuden osastoksi.¹³³ Valtionomaisuuden hallinnon asema alleviivaa maanmittausta myös toimialana, joka mahdollisti luonnosta saatavien resurssien käyttöönoton. Tällainen kulukorvaus ei ollut yhdentekevä asia, kun otan huomioon Venäjän maantieteellisen laajuuden. Kuitenkin tämä elimellisessä yhteydessä ollut hallinnonala koki muutoksia 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa.

Perustuslain vaikutuksesta artikla 934 puolestaan korvasi yhteensä yhdeksäntoista artiklaa. Nämä artiklat olivat jaettu kahteen osuuteen, joista artiklat 976–979 käsitelivät oikeuden päätösten toimeenpanon ja tekemisen proseduuria ja artiklat 980–994 valituksia erityismaanmittauksen osalta.¹³⁴ Näin ollen esitän, että edellä mainittuja artikloja ei enää pidetty tarpeellisina, vaikka yksittäisen artiklan oikeusnormittavan sisällön painoarvo saattoi lisääntyä. Tulkitsen tätä vaikutusta myös yksinkertaistavana, sillä vähempi materiaali tekee sisällöstä kieltämättä helpompaa omaksua. Siispä tutkin tarkemmin artiklaa 934, joka on lakikokoelman viimeisessä, kolmannessa kirjassa, joka kertoo oikeuskäsittelyistä.

Tämä kyseinen artikla kuului kirjassa lukuun erityismaanmittauksessa kohdattavien riitatilanteiden oikeuskäsittelyihin. Artiklassa kerrotaan, että tapaukset, jotka tunnustetaan oikeuskäsittelyn alaiseksi, ovat käräjäoikeuksien toimivallassa, joissa oikeuskäsittelyn

---

¹³³ Dejatel 1910-luku, 24–25.

¹³⁴ Dejatel 1910-luku, 196.

säännöt ovat siviilioikeuskäsittelyjen peruskirjan mukaiset. Muistiinpanon mukaan, joka on liitetty osaksi artiklaa, vuonna 1841 asetettiin erityissäädökset kaikkia maanmittaukseen liittyviä oikeustapauksia varten, jotka siirrettiin läntisissä kuvernementeissa yleisiin tuomioistuimiin maanmittauksen toimialan tuomioistuimista. Heti seuraava artikla 935 on pelkästään muistiinpano, joka kertoo, että artikla 934 korvaa sekä artiklan 935 ja artiklat 936–940 perustuslain mukaan.¹³⁵

Näin ollen voin sanoa, että perustuslailla oli selkeä, vaikkakin rajoittunut, vaikutus Venäjän keisarikunnan maanmittauslainsäädäntöön. Suurimmat muutokset maanmittaukseen näkyivät lähinnä keisarikeskeisen valtionhallinnon ylimmissä instituutioissa, joiden muutosvaikutukset säteilivät koko hallinnonalaan. Hallinnonalasta ei ollut taas pitkä matka maanmittauksen toimialan toimintaan, jota virkamiehet tekivät valtionhallinnon eri tasoissa agentteina.

3.2 Vuoden 1906 perustuslaki oikeudellisen tiedon muuttujana

Tässä käsittelyluvun alaluvussa nostan erityisesti esiin vuoden 1906 perustuslain vaikutuksen maanmittauslainsäädäntöön Venäjän keisarikunnassa. Käytän apunani Marc Raeffin englanninkielistä käännöstä vuoden 1906 manifestista, jotta pystyn arvioimaan niitä uusia ominaisuuksia, joita uusi sisältö toi olemassa olevaan systeemiin. Aikaisempi tutkimuskirjallisuus on nostanut esiin ajatuksen siitä, että Venäjän keisarikunnassa jo Nikolai I:n aikaan lakikodifikaatiotyö keräsi ne oikeusnormit, joita ajatellaan perustuslaillisina. Nämä oikeusnormit kävivät ilmi esimerkiksi vuoden 1832 kaikkien koottujen lakien ensimmäisestä osuudesta, jotka olivat nimeltään fundamentaalisia lakeja. Vuoden 1832 fundamentaaliset lait ohjasivat keisarin vallan rajoittamattomaksi ja autokraattiseksi. Artikla 47 puolestaan asetti instituutiot, peruskirjat ja positiiviset lait välineiksi, joilla autokraattinen valta hallitsi Venäjää. Juristien mielestä erityisesti tämä artikla erotti autokratian despotismista. Keisari oli auktorisoitu kehittämään uutta lainsäädäntöä täysin omasta aloitteestaan ilman minkään osapuolen pyyntöä.¹³⁶

Raeff kirjoittaa manifestin esittelyosiossa, että vuoden 1905 yleislakko oli ajanut keisari Nikolai II seinää vasten. Tämä pakotti keisarin muodostamaan valtioduuman, joka valittiin lähes yleisellä miesten äänioikeudella ensimmäisen kerran.¹³⁷ Vaikka keisari piti kiinni

¹³⁵ Dejatel 1910-luku, 185.

¹³⁶ Katkov 1971, 34–36.

¹³⁷ Raeff 1966, 142.

vallasta fundamentaalisten lakien kautta, duuman kokoaminen oli suuri sosiaalinen, kulttuurinen ja oikeudellinen muutos. Edustuslaitoksen koolle kutsuminen tarkoitti autokratian tosiasiallista murtumista keisarikunnassa, joka käy ilmi, kun seuraavaksi kuvailen duuman toimivaltuuksia. Fundamentaalisia lakeja olivat lähinnä yritys estää muutoksen toteutuminen.

Raeffin käännöksen mukaan valtioduuma, jonka Venäjän keisarikunnan väestö valitsi viiden vuoden ajaksi, hyväksyi valtion ja ministeriöiden budjetit. Valtioduuma piti hallussaan aloiteoikeuden uuden lainsäädännön luomiseksi tai olemassa olevan muokkaamiseksi, vaikka fundamentaalisissa laeissa asetetut periaatteet, jotka koskivat valtion järjestystä, olivat valtioduuman tavoittamattomissa. Lakiehdotukset lähetettiin valtioduumasta valtioneuvostolle tarkastelua varten. Valtioneuvosto lähetti ehdotuksen valtioduuman suosituksien kanssa keisarille hyväksyttäväksi. Ministereillä ja osastojen päälliköillä oli velvollisuus antaa selonteko, jos valtioduuma, sen alainen komitea tai yleiskokous niin vaati. Silti ministerit ja osastojen päälliköt eivät pitäneet hallussaan vaaleilla valittua asemaa valtioduumassa.¹³⁸

Esitän, että pääministeri ja sisäministeri Pjotr Arkadjevitš Stolypinin vuoden 1907 vallankaappauksessa oli kyse reaktiivisesta impulssista. Demokratia oli täysin yhteensopimatonta tsarismien poliittisen sisällön kanssa. Tosin pelkästään tsaristisen ideologian kannattajat eivät olleet holhoavia suhtautumisessaan uusiin kansalaisiin, joista ylitsevuotava osuus oli talonpoikia. Koulutettu eliitti, intelligentsija, ei tarjonnut välineitä tai tilaisuuksia talonpojille harjoittaa omaa poliittista toimijuutta. Sen sijaan intelligentsija näki tehtävänänsä toimia välittäjän asemassa suhteessa talonpoikaistoon, joka tarvitsi ohjausta kasvaakseen todelliseen kansalaisuuteen. Kansalaisuus, jota varten uudistetut instituutiot, kuten oikeusjärjestelmä, olivat luotu, taas heijasteli niitä arvoja, joita uudistajat propagoivat, eivät välttämättä talonpojat.¹³⁹

Silti Stolypinin poliittiset uudistukset heijastuivat myös maanmittaukseen, vaikkakin välillisesti. Talonpoikien *kyläyhteisö*¹⁴⁰ alkoi poistua vaiheittain maaseudulta 1900-luvun alussa. Tähän muutokseen vaikuttavina syinä oli kaksi trendiä, jotka olivat yhteiskunnallisesti suuria. Kyseessä oli sekä väestönkasvun lisääntyminen 1800-luvun puolivälistä lähtien että

---

¹³⁸ Raeff 1966, 144–147.

¹³⁹ Burbank 2004, xiii–xiv.

¹⁴⁰ Ven. *сельское общество*, (kursiivi lisätty).

markkinatalouden piirteiden ilmaantuminen yhä enenevässä määrin Venäjän keisarikuntaan.¹⁴¹ Kuitenkin Alexander Rabinowitch esittää, että ensimmäiseen maailmansotaan mennessä Stolypinin hahmottelema itsenäisten talonpoikien luokka ei ollut vielä muodostunut stabiiliksi ryhmäksi maaseudulle.¹⁴² Tässä kontekstissa Stolypinin maauudistus näyttäytyy taas jälleen kerran yrityksenä modernisoitua, eikä uudistua. Intelligentsija ei ollut missään nimessä yhtenäinen joukko, etenäkään ensimmäisen ja toisen valtioduuman kokemusten jälkeen. Näissä valtioduumissa kävi selväksi, että intelligentsija ei pitänyt hallussaan monopoliasemaa työväen opastamiseen eikä se ajatellut niin kuin koulutettu eliitti olisi halunnut.

Kuitenkin vuoden 1906 perustuslaki myönsi kansalaisoikeuksia keisarikunnan kansalaisille, jolloin tilanne kehittyi selkeästi. Perustuslaki pohjautui osittain lakeihin, jotka oli annettu vuonna 1905 vallankumouksellisissa olosuhteissa. Näinä vuosina erityisesti kolme kansalaisoikeutta vahventuivat. Nämä kolme olivat sananvapaus, yhdistymisvapaus ja kokoontumisvapaus, jotka olivat poliittisia oikeuksia.¹⁴³

Juristi Nikolai Mihailovitš Korkunov oli auktoriteetti Venäjän perustuslaissa. Korkunov määritteli autokraatin ja autokratian aseman 1900-luvun alussa seuraavalla tavalla. Hänen mukaansa kokonaisuudessa oli kyse hallitsijan suvereniteetista, jota rajoittaisi hallitsijan omat oikeusperiaatteet, jotka saisivat muotonsa perustuslain kaltaisina säädöksinä. Tätä ristiriitaisen tuntuista yhdistelmän tarkoituksena Korkunov perusteli ennen kaikkea kahdella syyllä. Ensimmäinen näistä oli laillisuus, joka edistäisi massojen identifioitumista systeemiin sen sijaan, että massat näkisivät laittoman systeemin, joka olisi tyrannimainen. Tyrannimainen luonne, tai aistimus siitä, taas tekisi hallitsemisen järjestelmästä epävakaa. Toinen syy oli hallitsijaa varten. Hallitsija tarvitsisi selkeän lakikehikon valtionhallinnon järjestämiseen. Lakikehikko kehittäisi valtion instituutioiden välistä yhtenäisyyttä hallitsijan alaisuudessa.¹⁴⁴

Maanmittauslait olivat osa tätä lakikehikkoa omalla erikoistuneella toiminnanalueellaan. Koska lainsäädäntö maanmittauksesta oli muuttunut jo Katariinan ajoista 1700-luvulta, mutta silti mainiten oikeuskäytännössä tämän taustan, olen tutkimassa niitä kausaliteetteja, jotka johtivat muutokseen. Oliko perustuslaki vuonna 1906 taas vaikutukseltaan

---

¹⁴¹ Baker & French 1983 vol.1, 83–84.

¹⁴² Rabinowitch 1991, 10.

¹⁴³ Katkov 1971, 51–52.

¹⁴⁴ Tucker 1977, 134.

maanmittauslainsäädäntöön vain impulssi? Ei ollut, koska sen jäljet olivat kenties normistossa pitkälle kantavia, mutta eivät riittäviä. Riittävyydellä tarkoitan vaikutusta, joka olisi ollut säteilevä esimerkki tai säteilyn tuottaja, joka olisi johtanut kattavaan uudistumiseen koko virkajärjestelmässä. Sen sijaan perustuslaki vaikuttaa tämän alkuperäisaineiston osalta mekanisoituneen hallinnollisjuridisen järjestelmän sisäsyntyiseltä, uudelta ominaisuudelta, eli emergentiltä ominaisuudelta. Perustuslaki kehkeytyi kompromissina, mutta sementoi keisarin keskeisyyden jälleen kerran ad hoc -ratkaisuna. Näin ollen vähäinen vaikutus maanmittauslainsäädäntöön käy uskottavammaksi.

3.3 Julkisen toimivallan arviointi hallintohistoriallisesta näkökulmasta

Jos tieto on valtaa, eikö oleelliseksi kysymykseksi nouse, perustuuko valtaa käyttävä hallintojärjestelmä tietoon vai pitävätkö yhteiskunnan muut instituutiot myös hallussaan valtaa tuottavaan tietoon. Historioitsija Heikki Ylikangas väittää, että oikeusjärjestelmässä esiintyvät yleistyksiset ja systemaattisuus vaativat sekä vahvan keskusvallan että suhteellisen kehittyneen yhteiskunnan. Kuitenkin nämä ilmiöt eivät pysty pakenemaan historiallisen muutoksen perustaa, joka osaltaan varmistaa tuota oikeusjärjestelmien kirjoa ihmiskunnassa.¹⁴⁵ Venäjän keisarikunnassa tapahtui suuria muutoksia 1800-luvulla, erityisesti Aleksanteri II:n uudistuksien yhteiskunnan koheesiota sekä lisäävän että sekoittavan vaikutuksesta. Kun arvioin julkisen toimivallan asemaa hallintohistoriallisesta näkökulmasta, asetan lähtökohdakseni itsenäisen ihmisyhteisön, jonka rakenteet ovat järjestetty tiettyjen periaatteiden mukaan yhteisten asioiden hoitamista varten. Koulutusjärjestelmä oli tässä ennen kaikkea mahdollistaja, sillä koulutuksen myötä työnjaon erikoistuminen tapahtui yhä laaja-alaisemmin.

Työnjaon erikoistuminen on havaittavissa maanmittauslainsäädännön perustavanlaatuisissa artikloissa, jotka erottavat erikseen sekä yleisen maanmittauksen että erityisen maanmittauksen tehtävineen ja maanmittauslakien konseptin harkitsemisena.

Maanmittausinsinööri Nekrasovin mukaan lainsäädäntö maanmittauksesta oli jaettavissa kahden peruspiirteen kokonaisuuteen. Nämä piirteet olivat proseduraalinen ja substantiivinen laki. Myös Nekrasov viittaa laillisten relaatioiden olemassaoloon, joita lainsäädännössä muotonsa saavat oikeusnormit ilmentävät ja ohjaavat. Kirjoittaja ei kuitenkaan kohtelee teknisiä normeja oikeusnormien alaisena tai toimialan oikeudelliseen luonteeseen

---

¹⁴⁵ Ylikangas 1982, 118–119.

kuulumattomana, vaan pikemminkin hän asettaa ne rinnakkain keskenään. Hän mainitsee maanmittauksen sekä valtion julkisena toimintana, että yksityisen lain piirissä olevana toimintana.¹⁴⁶

Väitän, että Nekrasovin tunnustaminen teknisten normien asemasta maanmittauksen toimialalla johtuu ennen kaikkea siitä tosiseikasta, että maanmittaus, joka on järjestetty lain mukaan yhteiskunnalle tärkeänä, tavoitteellisena toimintana, on kehittynyt tiedollisesti siihen pisteeseen, että säätelyn ulottaminen teknisiin seikkoihin niin kuin työkaluihin ja mittausten menetelmiin toimi toimintapolitiikkana, jolla oli kaksi kärkeä. Kärjet olivat normien säätely yhtenäisen järjestyksen luomiseksi keisarikuntaan ja modernisaation tukeminen tieteellisin metodein saavutetulla tiedolla. Koulutuksen sofistikoitunut järjestäminen Venäjän keisarikunnassa tukee väitettäni. Modernisaatiolla tarkoitan seuraavaa ilmiötä, jota on kuvattu ja analysoitu Markku Kivisen ja Leena Vähäkylän toimittamassa teoksessa *Venäjän palatseissa ja kaduilla*. Kivinen tunnustaa modernisaation olevan monimerkityksellinen asia käsite, josta 2000-luvun poliitikot ovat vetäneet monia merkityksiä. Silti yleisessä katsannossa poliittisella kentällä modernisaatiolla on tarkoitettu Kivisen mukaan talouden uudistamista käyttäen teknologian saavutuksia hyväksi.¹⁴⁷

Silti maanmittauslainsäädännön luonne oli sekä proseduraalinen että substantiivinen tuotti seuraavan kysymyksen: oliko maanmittauslaki yksityistä vai julkista lakia? Nekrasov tunnustaa, että maanomistajilla on yksityisiä intressejä maanmittauksen toimittamista kohtaan, mutta kertoo maanmittauksen olevan valtion erityisessä suojeluksessa. Kirjoittaja toteaa, että molemmat elementit ovat valideja, joten Nekrasov tyytyy erittelemään molempia puolia maanmittauslainsäädännöstä. Tässä vaiheessa hän liittyy proseduraalisen julkiseen ja substantiivisen yksityiseen lakiin.¹⁴⁸ Jako on ymmärrettävä, sillä proseduraalinen luonne viittaa perustettuun menettelytapaan, joten maanmittauksen järjestäminen virkamieshallinnollisena toimenpiteenä oli tarkoitus asettaa ennustettavaan jatkumoon, huolimatta mahdollisista erityistapauksista. Samalla reunaehdolla toimi yksityisessä piirissä toimitettava maanmittaustehtävä, mutta yksityishenkilön aloite oli kuitenkin ratkaiseva. Tähän kysymykseen siis vastaan, että maanmittauslaki. Tämä valtion takaama suojelusstatus maanmittauksen toimialaa kohtaan on hyvin ymmärrettävää, kun muistamme, kuinka

---

¹⁴⁶ Nekrasov 1915, 47.

¹⁴⁷ Kivinen & Vähäkylä 2015, 9–10.

¹⁴⁸ Nekrasov 1915, 48

patrimoniaalinen valtio tsaristinen Venäjä oli. Maa ja pikemminkin maahan liitoksissa olevat elinkeinot, kuten metsänhoito ja maanviljelys, olivat vaurauden lähde, joten valtaistuim turvasi itselleen tietotaidon hyödyntää tuota lähdettä monopolin omaisesti.

Julkisen piirin ollessa siis tunnistettu, sisällöllinen tosiasia maanmittauksen lainsäädännössä niin tutkin tarkemmin sen käytännön toimeenpanijoita, joista parhain esimerkki virkamiehistöstä on prokuraattori eli syyttäjä. Syyttäjälaitosta on myös kutsuttu valtion silmiksi, joka viittaa näiden toimijoiden asemaan. Vaikka Aleksanteri II:n juridinen uudistus käsitti myös syyttäjälaitoksen, on meidän silti huomattava, kuinka syyttäjät toimivat elimellisenä osana oikeudellista ratkaisua myös maanmittauksen toimialalla.

Artikla 21 käsittelee erilaisia maanmittauksen julkiseen piiriin kuuluvia oikeudellista ratkaisua vaativia tapauksia. Näiden tapauksien tyyppinä oli täsmälleen yhdeksäntoista, ja oikeudellinen historia oli rajoittunut 1860-lukuun lainsäädännön osalta. Rajoitan tyyppien esittelyn seuraaviin, koska olen keskittynyt hyvin vahvasti mahdollisimman vaikuttaviin instansseihin. Yleisestä maanmittauksesta nousevat kaikki riitaiset tapaukset, valtionmaiden tutkintatapaukset, kun ne on liitetty yksityisiin datsoihin, tarkastavat rajanvetotapaukset, kun on epäilystä virka-aseman väärinkäytöstä ja maanmittaustoimistojen siirtäminen tai uudelleenavaaminen ja lopettaminen olivat kaikki näitä tyyppinä, jotka vaativat instituutioiden lainsäädännön mukaista ratkaisua, jota olen tutkinut. Artikla 22 taas kertoo, kuinka kaikki tapaukset, jotka mainitaan edellisessä artiklassa, ovat maanmittaustoimiston alaisia, jossa ne päätetään kollegiaalisessa proseduurissa, johon syyttäjä oli liitetty. Seuraava artikla tosin ohjaa maanmittaustoimiston virkamiehiä harkitsemaan tapauksia kollegiaalisella menetelmätavalla, vaikka niitä ei olisi mainittu tarkasti kahdessa edellisessä artiklassa, jos tapaukset kuuluvat luontonsa puolesta maanmittauksen toimialaan.¹⁴⁹

Syyttäjien toimiessa vastapoolina kansalaisoikeuksiinsa tukeutuville vastaajille tai kantajille harkitsen sitä moninaista ilmiötä, jota tämä ihmismassa, omiin ryhmiinsä pilkottuna tai omaehtoisesti järjestäytyneenä, representoivat olemassaolollaan. Kun koulutettujen ihmisten määrä saavutti kriittisen pisteensä, kävi ilmi, että ideologinen monipuolistuminen toteutui.¹⁵⁰ Historiantutkija Vladimir Andrejevits Bukov väittää kirjassaan, että ennen vuoden 1917

---

¹⁴⁹ Dejatel 1910-luku, 9–10.

¹⁵⁰ Wirtschafter 2008, 183.

vallankumouksia kansalaisten laillinen tietoisuus oli kriisissä. Vaikka Bukov mainitsee venäläisten asianajajien tehneen urauurtavaa työtä oikeudenkäytön parissa, hän myöntää, että nämä saavutukset, joita hän ei tarkemmin erittele, eivät löytäneet minkäänlaista vastausta valtiollisilta auktoriteeteilta tai laajemmalla yleisöltä. Spekulaation omaisesti hän kirjoittaa jopa saavutusten hylkäämisestä ja niihin kohdistetusta vihasta. Bukov käyttää esimerkkinään yhteiskunnan radikalisoitumista nimeämällä keisarikunnan ajan ääriliikkeen *Musta sotnia*¹⁵¹. Tämä uudistushaluttomuus johti Bukovin mukaan kriisiin, joka vaikutti valtion rakenteiden lisäksi koko ihmisyhteisöön, kun yhä kasvava joukko kielsi oikeusjärjestelmän aseman. Rappeutuminen näkyi oikeusnormien voiman heikkenemisenä osana lainsäädäntöä, jolloin ei pelkästään vallankumoukselliset ja liberaalit piirit, vaan myös monet systeemin tukijat, olivat erittäin pessimistisiä oikeusjärjestelmän ajankohtaisuutta, kyvykkyyttä ja vaikuttavuutta kohtaan.¹⁵²

Sakwa väittää, että johtajat tekevät valintoja, mutta systeemiset piirteet, tai valtatyyppi, muokkaavat noita valintoja. Valinnat taas ovat seuraavien tekijöiden vaikutuspiirissä, kuten globaali ekonomisen ja poliittisen työn, rakenteelliset tekijät ja valtion sosioekonominen luonne.¹⁵³ Jaan tämän arvion, kun asetan tutkimukseni sitä vasten. Vaikka olen keskittynyt tutkimaan ennen kaikkea rakenteellisiin tekijöihin luettavia instituutioita ja järjestystä, eli maanmittauslainsäädäntöä, olen saavuttanut idean valtionhallinnon toimivallasta käyttäen hyväkseni hallintohistoriallista näkökulmaa.

Tutkimukseni sisältää proposition Venäjän keisarikunnan valtionhallinnon systeemisestä keisarikeskeisyydestä. Tämä historiallisuus oli ennen kaikkea elementti valtionhallinnon luonteessa ohjaavana voimana, jolloin toimintapolitiikka alistettiin tälle kahlitsevalle vaikutukselle. Kysymys ei ollut pelkästä konservatiivisesta jarrutuksesta, vaan aktiivisesta pyrkimyksestä joko poistaa reformoivat vaikutukset tai häivyttää ne osaksi hallintojärjestelmää. Toinen vaihtoehto oli erityisesti näkyvässä maanmittauslainsäädännössä, sillä hallinnollinen koneisto vaatimuksineen säilyi voimakkaana, vaikka kansalaisoikeudet saivat haparoivan alkunsa 1900-luvun alun Venäjällä. Voimakkuus ei ollut nimittäin vain

---

¹⁵¹ Ven. *Чёрная сотня* (Kursiivi lisätty). Antisemitistinen, äärimonarkistinen, ultranationalistinen järjestö 1900-luvun alussa Venäjän keisarikunnassa.

¹⁵² Bukov 1997, 8–10.

¹⁵³ Sakwa 2023, 143.

säilyttämistä, vaan liikkumista kohti autokraattisempaa suuntaa. Maamittauslainsäädäntö ilmensi omalta osaltaan pyrkimystä ylläpitää vanhaa hallintoa uudistuksia vastaan.

4 Loppuluku

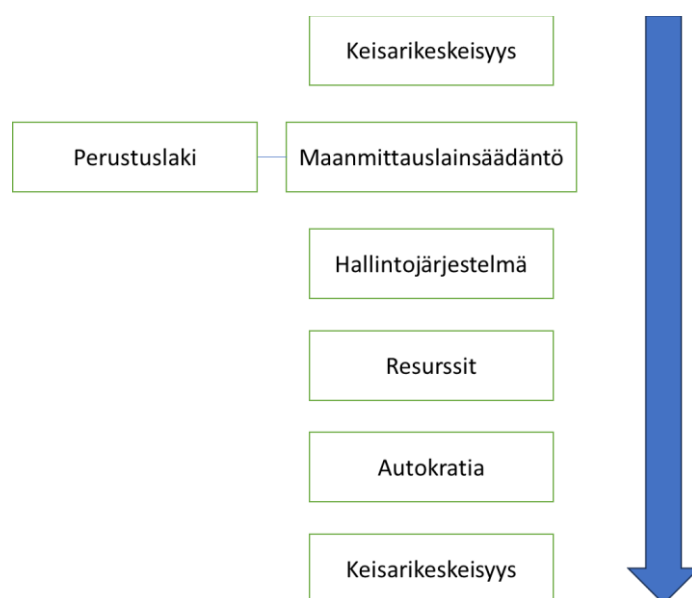
Olen tutkinut Venäjän keisarikunnan maanmittauslainsäädännön lakikokoelmaa. Joten vastaan, mitä maanmittauslainsäädäntö representoi autokraattisessa hallintojärjestelmässä, joka pyrki modernisoitumaan. Kaikki laajamittaiset uudistukset maanmittauksen toimialueella, jotka vaikuttivat sekä yksilöihin että valtioon, olivat osa poliittista toimintaa monitoimijalähtöisessä verkostossa. En siis pysty kertomaan jonkinlaista tarkkaa ajankohtaa tai poliittista muutosta, joka olisi merkinnyt Venäjän keisarikunnan uudistumista tosiasiasa, sillä tarkoitus olikin vain modernisoitua ja selkeän rajanvedon vetäminen on mahdotonta ilman ottamatta huomioon oleellisia syy-seuraussuhteita. Modernisaation paine oli silti todellinen, jonka tulkitsen olleen sekä ulkoisten että sisäisten tekijöiden summa. Kuitenkin totean, että oikeus ja laki silti muuttuivat keisarikunnan historiassa, jolloin niiden jäljittäminen on maanmittauslainsäädännön representaation selvittämisen kannalta tärkeää. Näin ollen lähestyn hallintojärjestelmää systemistisestä näkökulmasta hallintohistorian piiristä, sillä järjestelmä rakennettiin lakiin perustuen.

Maanmittausinsinööri Fedor Grigorjevitš Nekrasov ja Aleksandr Aleksandrovitš Ržanitsin ovat tuottaneet käyttämäni aikalaislähteet, jotka tukivat tutkimustyötäni. Näiden kahden asiantuntijan materiaalien avulla olen pystynyt saamaan kokonaisvaltaisemman kuvan maanmittaukseen liittyvistä oikeusnormeista, instituutioista ja oikeudellisen tiedon merkityksestä fragmentaarisenä esityksenä. Minun oli mahdollista eritellä tarkemmin käsitteiden, kuten oikeusnormi ja rankijärjestelmä, piirteitä. Erityisesti Nekrasovin pedagoginen brosyuri ylläpiti hallintojärjestelmän tietoa. Heidän materiaalinsa on myös mahdollistanut paremman syventymisen kontekstiin, sillä maanmittauksen historia Venäjän keisarikunnassa on selvinnyt minulle aikalaislähteiden avulla, muun muassa Nekrasovin ja Ržanitsinin johdantojen lyhyissä alaluvuissa.

Hallinto oli sekä hyväksytyn yhteiskunnallisen muutoksen mittari että kohtelias mahdollistaja. Nämä kuvailevat termit korostavat sitä tosiasiaa, että autokratiaan perustuva tsaristinen järjestelmä oli mielivaltaisuudessaan tiettyjä lainalaisuuksia noudattava. Noudattaminen taas turvasi hallinnollisen systeemin eliittiryhmien, jotka kykenivät liittymään siihen keinoillaan, poliittisen vallan jatkuvuuden. Lainsäädäntö kuvasti, kuinka hallinnollinen paine löysi uusia kohteita muokattavaksi. Perustuslaillisuuden edistäminen jäi vain keinoksi organisoida

hallinnollinen järjestelmä entistä tiiviimpään muotoon, kunnes yhteiskunnallinen paine kävi sietämättömäksi.

Maanmittauslainsäädännön sisällönanalyysi osoitti selkeästi, kuinka fragmentaarista oikeusnormien täplittämä sisältö lopulta oli. Lakikokoelma sisälsi ohjeet erinäisille maanmittaustoimistoille ja niiden ensisijaiselle valvojalle, maanmittauskanslialle Moskovassa. Alkuperäisaineisto keskittyi vahvasti kuvaamaan myös niitä oleellisia instituutioita, jotka vaikuttivat maanmittaustehtävien toteuttamiseen. Kuvaaminen ulottui keisarikunnan ministeritasolta aluehallinnon poliisitasoon. Tärkeä seikka on, että tutkimani alkuperäisaineisto kertoi olevansa vain yksi dokumentti maanmittauslainsäädännöstä. Toisin sanottuna Venäjän keisarikunnan maantieteellinen, sosiaalinen ja etninen diversiteetti yhdistettynä hallintojärjestelmän voimaan asetti kansalaiset epäyhdenvertaiseen asemaan ympäri keisarikuntaa. Epäyhdenvertaisuus oli tosin systemaattisen toimintapolitiikan tulosta erityisesti etnisten ja uskonnollisten vähemmistöjen kohdalla, joka sai muotonsa syrjivänä, sosiaalisesti eksklusiivisena lainsäädäntönä. Systemistisen tutkimusstrategiani ohjaamana annan siis seuraavan tulkinnan maanmittauslainsäädännön representaatiosta mekanismeissa, jota olen tutkinut.

Kuva 3: Systemistinen esitys maanmittauslainsäädännön representaatiosta Venäjän keisarikunnan hallinnollisjuridisessa järjestelmässä 1900-luvun alussa. Tekijä: Tuukka Heikkinen. Väline: Microsoft PowerPoint.

Tiivistin kuvaani autokratian mekanisoitumiseen liittyvät instanssit ottaen erityisesti huomioon tutkimani maanmittauslainsäädännön. Maanmittauslakien muutos ilmentää maanmittauksen toimialan modernisoitumista osana mekanismia, joka oli kuvaamani hallinnollisjuridinen järjestelmä. Esitän, että tieteellisen, modernin tiedon vaikutus on nähtävissä esimerkiksi teknisen normiston osalta, joka asetetaan maanmittauslainsäädännössä. Tämä oli kuitenkin vain pelkkää välinearvon tunnustamista, joka johti korkeintaan metodien ja lopulta järjestelmän modernisaatioon. Aatelinenkin pystyi oppimaan trigonometrinen funktioiden ratkaisemista. Oikeastaan hänellä saattoi olla paremmat edellytykset siihen, sillä hän pääsi suuremmalla todennäköisyydellä kiinni koulutukseen kuin alemman tulotason ja sosiaalisen luokan edustaja.

Arvioin, että Venäjän keisarikunnan vuoden 1906 perustuslaki näyttää olleen tutkimani alkuperäisaineiston tiedon valossa emergentti ominaisuus, joka sisälsi ristiriitaisesti sekä demokratian toteutumisen kannalta tärkeitä oikeuksia että keisarikeskeisyydestä juontuvan tsaristisen autokratian. Havaitsin, että perustuslaki vaikutti maanmittauslainsäädäntöön, muun muassa korvaamalla tiettyjä lakiartikloja, joka tiivisti hieman oikeudellisen tietoa vähempään määrään artikloja. Kuitenkin perustuslain tutkiminen emergenttina ominaisuutena vaatii tarkempaa, hallintohistoriallista tutkimusta vakiintuneella käsitekehikolla, jossa on käytössä laajempi alkuperäisaineistojoukko. Tämä johtuu siitä, että emergenssin idea pitää pystyä yhdistämään vahvemmin kriittiseen tutkimukseen.

Näin ollen juuri se historiallinen tosiasia, että maanmittauksen toimiala säilytti erityisen asemansa koko keisarikunnan lakikehikossa, on kuvaava piirre lainsäädännön kehittymättömyydestä, joka toimi loppujen lopuksi eteenpäin vain korkeintaan modernisoituen mutta ei koskaan uudistuen. Tekninen ja tieteeseen perustuva osaaminen kasvoi, mutta virkakunnan perustava elementti, rankijärjestelmä, säilyi taannuttavana vaikutuksena. Maanmittauslaitos ja sitä ohjaava lainsäädäntö eivät olleet poikkeuksia, vaan pikemminkin kuvaavia esimerkkejä tsaristisen autokratian ylläpitäjistä. Maanmittauslaitos oli riippuvainen keisarista, jolloin säännön, normin ja lain kasaaminen toisensa päälle oli tavanomaista. Ad hoc- menetelmiin perustuva asetuksella hallitseminen oli Venäjän hallitsemisen perusprinsiippi lailla hallitsemisen sijaan, vaikka tiettyjä selektiivisiä toimintoja sisällytettiin osaksi edellä mainittua asetuksella, eli ukaasilla, hallitsemiseen, jolloin erityislaatuisuus muodostui rasitteeksi erillisenä saarekkeena, kuten maanmittauksen toimialan vastuu oikeudellisen ratkaisun tarjoamisesta omissa tapauksissaan.

Hallitseva senaatti edustaakin lopuksi kenties kaikista radikaaleinta uudistusta Venäjän keisarikunnan hallinnollisessa ja juridisessa järjestelmässä. Näin ollen senaatin tyypistäminen toimintapolitiikkaa toteuttavaksi keskusvirastoksi oli jälleen takaisku institutionaaliselle kehitykselle Venäjän keisarikunnassa. Vaikka hallitseva senaatti toimikin kassaatiotuomioistuimena, kyseinen keskusvirasto ei pystynyt tosiasiallisesti liittämään työhönsä merkityksellistä oikeuskäytännön luomista, joka olisi toiminut ennakkotapausten omaisesti. Kuitenkin maanmittausasioiden jäädessä omaksi saarekkeekseen on selvää, että keskushallinnon toiminta Moskovan maanmittauskanslian ja senaatin maanmittausosaston välillä oli huomattavaa. Näiden oikeudellisen ratkaisun elimien vaikutus valui alemmille, alueellisille maanmittaustoimistoille ja -komissioille tuottaen oikeuskäytäntöä ja ylläpitäen valvontaa. Mikään näistä ei olisi tietysti ollut mahdollista ilman koulutettua virkakuntaa. Virkakunta oli tosin sidottu rankijärjestelmään, jolloin yltiöpäinen hierarkkisuus tunkeutui varmasti kaikille hallinnon tasoille, jotka olivat käyttämässä julkista valtaa. Maanmittareita ei siis voida pitää intelligentsijan edustajina, sillä he eivät lähtökohtaisesti olleet valtion toimintapolitiikan linjauksien toteuttajina tilanteessa, joka olisi mahdollistanut kritiikin tai diskurssin.

Ylipäänsä oikeudellisessa piirissä tärkeäksi valtionhallinnon välineeksi muodostui seuraava ammattilaisten ryhmä. Syyttäjien rooli tunnistaminen agenteina, jotka olivat avainasemassa maanmittauslainsäädännön piirissä tapahtuneen organisatorisen järjestämisen takia. Syyttäjälaitos edusti valtiota jo pelkästään tehtävänsä syystä, sillä syyttäjän tehtävä oli siviilioikeudellisissa tapauksissa tarkoitus vahvistaa valtion, julkisen auktoriteetin, asettamaa järjestystä. Julkisen osapuolen osallistuessa oikeudellista ratkaisua vaativaan maanmittauksen toimialalta kumpuavaan tapaukseen syyttäjä otti itselleen tilanteen mukaan hyödyllisen katsantokannan. Tietysti olen vaarassa lipsahtaa spekulointia puolelle ilman tosiasiallisten oikeustapausten analysointia, joissa osapuolilla oli mahdollisuus puolustautua koulutetun juristin avulla.

Itsevaltiudella oli silti rajoja, jotka juontuivat puhtaasti jo viimeistään itsevaltiaan henkilökohtaisista ominaisuuksista. Jos persoonallinen vaikutusvalta yhdistettynä tosiasialliseen valtaan johtui ad hominem- tyyppisestä argumentista, henkilön osoittaminen epäpäteväksi, tai vain epäonnistumien liittäminen häneen, riitti systeemin haastamiseen. Toisaalta johtavien auktoriteettien persoonallisuuden tunnustaminen osaksi analyttistä

katsantokantaa auttaa parhaimmillaan kokonaiskuvan selvittämistä etenkin menneisyyden ja nykyisyyden järjestelmissä, joissa ihmisen persoonan laadulliset piirteet vaikuttavat.

Historiallisten syy-seuraussuhteiden tutkiminen alkuperäisaineistostani on toteutunut hitaasti, vaatien vahvaa kontekstualisointia. Sisällöstä kumpuavan terminologian tunnistaminen on ollut kieltämättä haaste, jota odotin, mutta mikä silti yllätti minut. Toisin sanottuna Venäjän sekä historian, että kielen opettaminen säilyvät oleellisina osina suomalaisen yhteiskunnan osaamispalettia. Tulevaisuudessa laajempi erikoistuminen venäläisen lainsäädännön oikeudellisen tiedon muodostumiseen, tuottamiseen ja levittämiseen saattaa olla erityisen hedelmällistä Suomen alueella johtuen sekä maantieteellisestä läheisyydestämme Venäjän valtioon että liiallisen mystifioinnin välttämistä. Mystifioinnilla tarkoitan sellaista toimintaa, joka kannustaa inhimillistä toimijaa hyväksyvään vetäytymiseen jonkin asian tiimoilta ilman ymmärrystä.

Lähteet

Alkuperäisaineisto

Деятель: *Свод законов Российской Империи, Том десяти, часть второй. Свод законов межевание с примечаниями и ссылками на позднейшие узаконения и оглавлением.*

Dejatel: *Svod zakonov Rossijskoj Imperii, Tom desjati, tsast vtoroj. Svod zakonov mezevanie s primetsanjami i sсыlkami na pozdnejšija uzakonenija i oglavleienm.* Venäläinen kirjajhdistys. Pietari: Vuosinumero ei tiedossa, 1910-luku.

Aikalaiskirjallisuus

Блинов И. А. Гаген В. А. & Гогель С. К.: *История Правительствующего сената 1711–1911, томов 1–5.*" Blinov I. A, Gagen V. A. & Gogel S. K: *Istoriâ Pravitel'stviušago Senata za dvěsti lět"* 1711–1911, osat 1–5. Pietari: 1911.

Некрасов, Федор Григорьевич: *Межевание земель в России. (межевые законы). Конспективное изложение, приспособленное для первоначального общего ознакомления с русским межеванием.* Nekrasov, Fedor Grigorjevitš: *Meževanie zemel v Rossii (mezevie zakony). Konspektivnoe izloženie, prispoblennoe dlja pervonatšalhago obštšago oznakomlenija s russkim meževaniem.* Moskova: 1915.

Ржаницын, Александр Александрович: *Руководство по землеустройству и межеванию (с двумя планами и тремя чертежами).* Ržanitsin, Aleksandr Aleksandrovitš: *Rukovodstvo po zemleustojstvu i meževaniju (s dvumja planami i tretja tsertezami).* В. М. Volfin kirjapaino. Pietari: 1910.

Kirjallisuus

Adler, Paul S. (2012) PERSPECTIVE—The Sociological Ambivalence of Bureaucracy: From Weber via Gouldner to Marx. *Organization Science* 23(1):244-266.

(<https://doi.org/10.1287/orsc.1100.0615>).

Агафонов, Анатолий Иванович: От земли Донского войска к Области войска Донского (середина XIX-начало XX века). *Известия высших учебных заведений. Северо-Кавказский регион. Общественные науки*, (3 (195)), 28–37. 2017. Agafonov, Anatoli Ivanovič: Ot zemli Donskogo vojska k Oblasti vojska Donskogo (seredina natsalo veka). *Izvestija vysih utšebnyh zavebnij. Severo-Kavkazskij region. Obštšestvennye nauki*. (3 (195)), 28–37. 2017.

Antonov, Mikhail. "History of Russian Law and Its Interpretations." Review of Central and East European Law, vol. 45, no. 1, March 2020, pp. 161-[ii]. HeinOnline, (<https://heinonline-org.ezproxy.utu.fi/HOL/P>).

Aronson, I. Michael. "The Attitudes of Russian Officials in the 1880s Toward Jewish Assimilation and Emigration." *Slavic Review* 34.1: 1-18. 1975.

Aronson, I. Michael. "The Prospects for the Emancipation of Russian Jewry during the 1880s." *The Slavonic and East European Review*, vol. 55, no. 3, , pp. 348–69. 1977. JSTOR, (<http://www.jstor.org/stable/4207496>). Accessed 27 Apr. 2024.

Bater J. H. & French R. A.: *Studies in Russian historical geography, volume 1*. Academic Press Inc. 1983.

Bater J. H. & French R. A.: *Studies in Russian historical geography, volume 2*. Academic Press Inc. 1983.

Brooks, Nathan M.: Mendeleev and Metrology, *Ambix*, 45:2, 116-128. 1998. (DOI: 10.1179/amb.1998.45.2.116).

Blum, Jerome: *Lord and Peasant in Russia: From the Ninth to the Nineteenth Century*. Princeton University Press. New Jersey: 1961.

Bunge, Mario: Systemism: the alternative to individualism and holism. *The Journal of Socio-Economics*, 29(2), 147-157. 2000.

Bunge, Mario: Mechanism and Explanation. *Philosophy of the Social Sciences*, 27(4), 410–465. 1997. (<https://doi.org/10.1177/004839319702700402>).

Burbank, Jane: *Russian peasants go to court legal culture in the countryside, 1905-1917*. Indiana University Press, Bloomington, IN: 2004.

Butler, William Elliott: *Russian Legal Theory*. Dartmouth Publishing Company Limited. Englanti: 1996.

Daniel, Wallace L.: *The Orthodox Church and civil society in Russia*. Texas A&M University Press. 2006.

Danks, Catherine J.: *Russian politics and society: an introduction*. Pearson Education. 2001.

Freeze, Gregory L.: *Marc Raeff, 1923–2008*. *Slavic Review* 68(1): 226-227. 2009. (10.1017/S0037677900000784).

Gennadyevna, Liliya Stepanova: *General Land Surveying In The Russian Empire: East And West*. In D. K. Bataev (Ed.), *Social and Cultural Transformations in the Context of Modern Globalism» Dedicated to the 80th Anniversary of Turkayev, Hassan Vakhitovich*, vol 92. *European Proceedings of Social and Behavioural Sciences* (pp. 2439-2444). European Publisher. 2020. (<https://doi.org/10.15405/epsbs.2020.10.05.322>).

Hallintohistoriakomitea, toim. Savolainen, Raimo: *Keskusvirastolinnakkeista virastoarmeijaksi: senaatin ja valtioneuvoston alainen keskushallinto vuosina 1809–1995*. OY Edita AB. Helsinki: 1996.

Katkov, George: *Russia enters the twentieth century 1894–1917*. Schoken Books. 1971.

Kangaspuro, Markku & Jeremy Smith: *Modernisation in Russia since 1900*. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki: 2006.

Kirkinen, Heikki: *Venäjän Historia, neljäs painos*. Otavan Kirjapaino Oy. Keuruu: 2006.

Korpiola, Mia: (<https://blogit.utu.fi/oikeudellinentietotaito/korpiola-en/>). Haettu 31.3.2024.

Курас, Татьяна Леонидовна: "Варшавская судебная палата: место в судебной системе Российской империи." *Власть 1*: 118-120. Kuras, Tatjana Leonidovna: "Varšavskaja sudebnaja palata: mesto v sudebnoj sisteme Rossijskoj imperii" *Vlast 1*: 118-120. 2011.

Kekkonen, Jukka: *Mikä on kontekstuaalinen oikeushistoria*. Unigrafia Oy. Helsinki: 2013.

Kivinen, Markku & Vähäkylä, Leena: *Venäjän palatseissa ja kaduilla*. Gaudeamus Helsinki University Press, Tallinna: 2015.

Krippendorff, Klaus: *Content Analysis: An Introduction to Its Methodology (Fourth edition.)*. Thousand Oaks: SAGE Publications, Incorporated. 2018.
(<https://doi.org/10.4135/9781071878781>).

Lee, Stephen J.: *Russia and the USSR, 1855–1991: Autocracy and Dictatorship*. Taylor & Francis. 2020.

Mironov, Boris Nikolajevitš: "The Myth of a Systemic Crisis in Russia after the Great Reforms of the 1860s-1870s." *Russian Social Science Review* 50.4: 36-48. 2009.

Museovirasto,

(<https://web.archive.org/web/20081015215531/http://www.nba.fi/fi/vanhatmitat>). Haettu 12.3.2024.

Myllyntausta, M., Mäkilä, A., Skurnik, J., & Virmajoki, V. *Tiedonhistoria*. Vastapaino. Tampere: 2023.

National Geographic: (<https://education.nationalgeographic.org/resource/rule-law/>). Haettu 12.1.2024.

Peterson, Claes: *Peter the Great's Administrative and Judicial Reforms: Swedish Antecedents and the Process of Reception*. Tukholma: 1979. Väitöskirja.

Oskanian, K. K.: A very ambiguous empire: Russia's hybrid exceptionalism. *Europe-Asia Studies*, 70(1), 26-52. 2018.

Pomeranz, William. E.: *The Practice of Law and the Promise of Rule of Law: The Advokatura and the Civil Process in Tsarist Russia*. *Kritika* (Bloomington, Ind.), 16(2), 235–262. 2015. (<https://doi.org/10.1353/kri.2015.0028>).

Raeff, Marc: *Plans for political reform in Imperial Russia, 1730-1905*. Toim. Michael Cherniavsky & Ivo J. Lederer. Prentice-Hall, Inc. Yhdysvallat: 1966.

Raeff, Marc: *Understanding Imperial Russia*. Kääntänyt Arthur Goldhammer. Columbia University Press, New York: 1984.

Rauhala, Karl William: *Maanmittauslaitoksen järjestely ja maanmittaushallinto Venäjän vallan aikana*. Werner Söderströmin osakeyhtiön kirjapaino. Porvoo: 1933.

Sakwa, Richard: *Advanced Introduction to Russian Politics*. Edward Elgar Publishing Limited, Iso-Britannia: 2023.

Таганцев, Николай Степанович: *Русское уголовное право в 2 ч. Часть 1*. Tagantsev, Nikolai Stepanovič: *Russkoe ugovnoe pravo v 2 tš. Tšast 1*. Litres. 2018.

Черненко, Голубинский, Хитров: *Города Российской Империи в материалах генерального межевания: центрального Россия*. Аквариус. Tšernenko, Golubinski, Hitrov: *Goroda Rossijskoj Imperii v materialah generalnogo meževanija: tšentralnaja Rossija*. Akvarius. Tula: 2016.

Tieteen termipankki. (<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Termipankki:Etusivu>).

Venäjän federaation perustuslaki, 65 §: (<http://www.constitution.ru/en/10003000-04.htm>).
Haettu 21.1.2024.

Ylikangas, Heikki: *Miksi oikeus muuttuu*. Werner Söderströmin Osakeyhtiö, Juva: 1983.

Wan, P. Y. Z.: Dialectics, complexity, and the systemic approach: Toward a critical reconciliation. *Philosophy of the Social Sciences*, 43(4), 411-452. 2013.

Weickhardt, George G.: *Due Process and Equal Justice in the Muscovite Codes*. The Russian Review (Stanford), 51(4), 463–480. 1992. (<https://doi.org/10.2307/131040>).

Wendt, Claus: *Max Weber and institutional theory*. Springer. 2016.

Wikforss, Åsa: *Vaihtoehtoiset faktat. Alternativa Fakta*. Aula & Co. Helsinki: 2017.

Wirtschaftler, Elise Kimerling: *Russia's Age of Serfdom 1649-1861*. Blackwell Publishing Ltd. 2008.

Suuri venäläinen ensyklopedia. (https://old.bigenc.ru/domestic_history/text/2215583) Haettu 29.3.2024.

Kuvat

Теодолит. Teodolit. Экскурсионно-просветительский центр ТГУ. Экскурсионно-просветительский центр ТГУ. (<https://museum.tsu.ru/content/teodolit>).